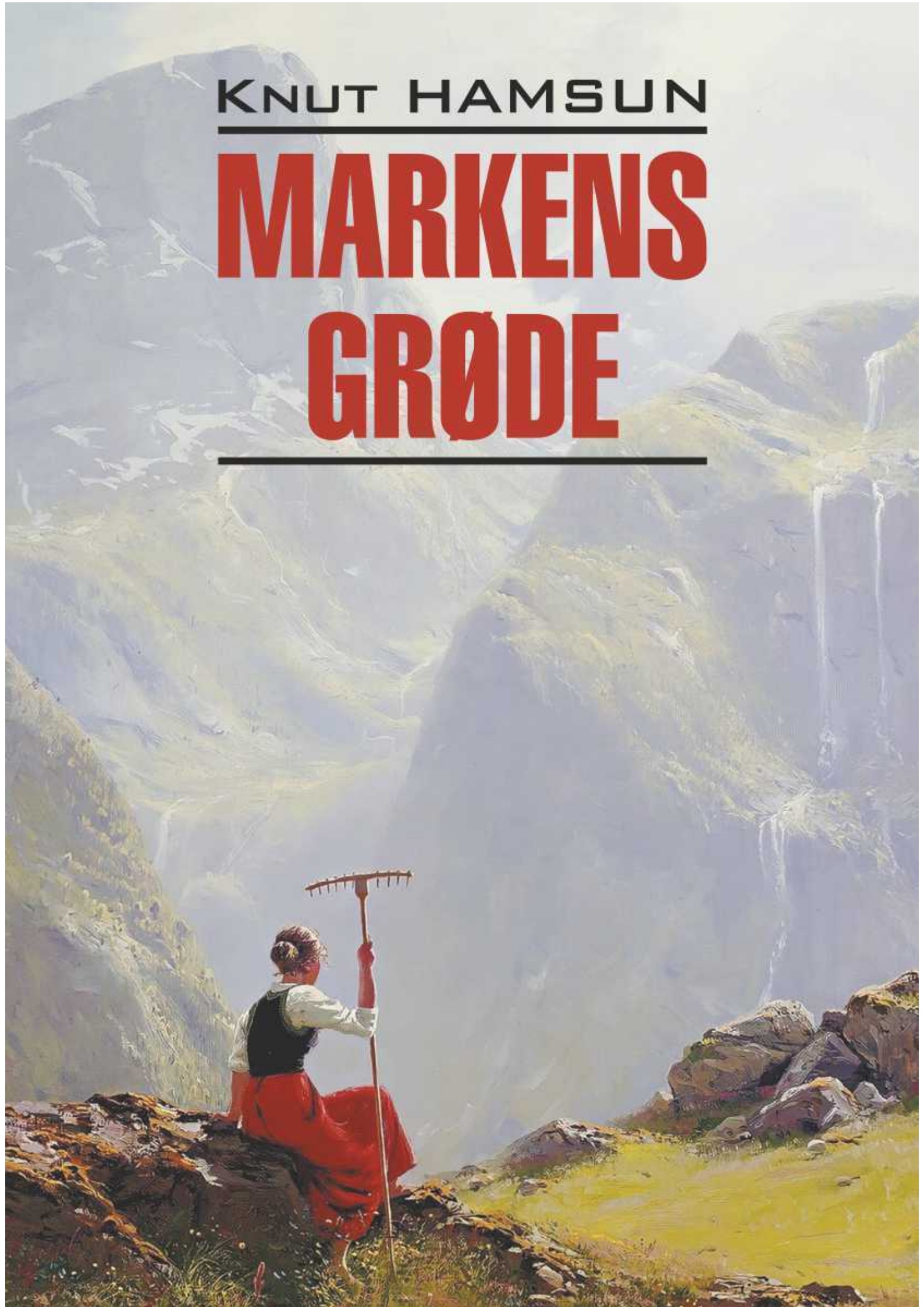

KNUT HAMSON

MARKENS GRØDE

Чтение в оригинале (Каро)

Knut Hamsun
Markens grøde

«КАРО»

1917

Hamsun K.

Markens grøde / К. Hamsun — «КАРО», 1917 — (Чтение в оригинале (Каро))

ISBN 978-5-9925-1636-4

Всемирно известный норвежский писатель Кнут Гамсун за роман «Плоды земли» был удостоен Нобелевской премии. Перед вами история о суровой северной природе и человеке, который живет с ней в союзе — пашет, сеет, собирает урожай, растит детей и строит дома. Силой мечты героев посреди лесной глуши вырастают целые поселения. И там, где раньше была дикая пустошь, возникает процветающий край. Простые люди, живущие мирным трудом и семейным счастьем – настоящие герои для писателя. Он восхищается ими, воспевая их достоинство и жизненную силу. «Плоды земли» – это история о человеческих взаимоотношениях, но в первую очередь это гимн человеку, живущему на земле ее плодами, и его терпеливому труду. Неадаптированный текст книги печатается без сокращений и подойдет всем, кто изучает и любит норвежский язык и культуру.

ISBN 978-5-9925-1636-4

© Hamsun K., 1917

© КАРО, 1917

Содержание

Første del	6
I	6
II	10
III	13
IV	17
V	22
VI	26
VII	32
VIII	36
IX	40
X	45
Конец ознакомительного фрагмента.	47

Knut Hamsun

Markens grøde

© KAPO, 2023

Første del

I

Den lange, lange sti over myrene og ind i skogene, hvem har trukket op den? Manden, mennesket, den første som var her. Det var ingen sti før ham. Siden fulgte et og andet dyr de svake spor over moer og myrer og gjorde dem tydeligere, og siden igjen begyndte en og anden lap at snuse stien op og gå den når han skulde fra fjæld til fjæld og se til sin ren. Slik blev stien til gjennom den store almenning som ingen eiet, det herreløse land.

Manden kommer gående mot nord. Han bærer en sæk, den første sæk, den indeholder niste og nogen redskaper. Manden er sterk og grov, han har rødt jærnskjæg og små ar i ansigtet og på henderne – disse sårtomter, har han fått dem i arbeide eller i strid? Han er kanskje kommet fra straf og vil skjule sig, han er kanskje filosof og søker fred, men ialfald så kommer han der, et menneske midt i denne uhyre ensomhet. Han går og går, det er stilt for fugler og dyr omkring ham, stundom taler han et eller andet ord med sig selv: åja Herregud! sier han. Når han kommer over myrene og til venlige steder med en åpen slette i skogen setter han sækken ned og begynner at vandre omkring og undersøke sorholdene, efter en stund kommer han tilbake, tar sækken på ryggen og går igjen. Det varer hele dagen, han ser på solen hvad det lider, det blir nat og han kaster sig på sin arm i lyngen.

Om noen timer går han igjen, åja Herregud! går igjen ret mot nord, ser på solen hvad det lider, holder måltid på en leiv fiatbrød og gjeitost, drikker vand i en bæk og fortsætter sin gang. Også denne dag går med til hans vandring, for han må undersøke så mange venlige steder i skogen. Hvad går han efter? Efter land, efter jord? Han er kanskje en utvandrer fra bygderne, han har øinene med sig og speider, stundom stiger han op på en haug og speider. Nu synker solen igjen.

Han går på vestsiden af et dalføre med blandet skog, her er også løvskog og græsbund, det rækker i timer, det skumrer, men han hører et lite sus av en elv, og dette lille sus opliver ham som noget levende. Da han kommer op på høiden ser han dalen i halvmørke nedover og længst ute himlen mot sør. Han legger sig.

Om morgningen står han foran et landskap av skog og beitesmark, han stiger ned, her er en grøn li, han ser et skimt av elven langt nede og en hare som setter over den i et sprang. Manden nikker som om det just høver at elven ikke er bredere end et sprang. En rugende rype slår pludselig op ved hans føtter og hvæser vildt imot ham, og manden nikker igjen at her på stedet er dyr og fugler, det høver atter! Han vandrer i blåbærlyng og tyttebærlyng, i den syvtakkede skogstjerne og i småbregner; når han stanser hist og her og graver med et jærn i jorden finder han her muldjord og der myr, gjødslet av flere tusen års løvfald og rotten kvist. Manden nikker at her slår han sig ned, jo det gjør han, slår sig ned. I to dager vedblir han at streife om i omegnen, men vender om kvældene tilbake til lien. Han sover om nätterne på et barleie, han er blit så hjemme her, han har alt et barleie under en berghammer.

Det værste hadde været at finde stedet, dette ingens sted, men hans; nu blev dagene optat av arbeide. Han begyndte straks at løipe næver i de fjærnere skoger nu mens sevjen var i trærne, han la næveren i pres og tørket den, når han hadde en stor bør bar han den alle milene tilbake til bygden og solgte den til bygningsbruk. Og hjem til lien bar han atter nye sækker av matvarer og værktøi, mel, flæsk, en gryte, en spade, gik stien frem og tilbake og bar og bar. En født bærer, en pram gjennom skogene, å det var som han elsket sit kald at gå meget og bære meget, som om det ikke at ha en bør på ryggen var en lat tilværelse og ikke noget for ham.

Han kom en dag med sin tunge bør og desuten leiende to gjeiter og en ungbuk i bånd. Han var lykkelig for sine gjeiter som om de hadde været kjyr og var god mot dem. Det første fremmede menneske kom forbi, en vandrende lap, han så gjeiterne og forstod at han var kommet til en mand som hadde slått sig ned her, han sa:

Skal du bo her for godt? – Ja, svarte manden. – Hvad du heter? – Isak. Du vet ikke av en kvindfolkhjælp til mig? – Nei. Men jeg skal orde det der jeg farer. – Gjør så! At jeg har dyr og ingen til at passe dem.

Isak altså, også det vilde lappen orde, manden i marken var ingen rømling, han opgav sit navn. Han en rømling? Så var han blit funden. Han var bare en ufortrøden arbeider, han slog vinterfor til sine gjeiter, begynte at rydde mark, at bryte aker, at bære sten bort, mure gjærder av sten. Om høsten fik han en bolig op, en gamle av torv, den var tèt og varm, det knaket ikke i den i storm, den kunde ikke brænde op. Han kunde gå ind i dette hjem og lukke døren og være der, han kunde stå utenfor på dørhellen og eie hele bygningen hvis nogen kom forbi. Gammen var delt i to, i den ene ende bodde han selv, i den anden syrene, inderst mot berghammeren hadde han indrettet sit høihus. Alt var der.

Et par nye lapper kommer forbi, far og søn, de står og hviler på sine lange staver med begge hænder og ser på gammen og på rydningen og hører gjeitbjælderne opi lien.

Ja goddag, sier de, og at her er kommet gromt folk i marken! – lapperne de slesker alltid.

Dokker vet ikke av nogen kvindfolkhjælp til mig? svarer Isak. For han har bare denne ting i hodet.

– Kvindfolkhjælp? Nei. Men vi skal orde det. – Dokker måtte ha været så godartig! Og at jeg har hus og jord og dyr, men ingen kvindfolkhjælp, skal dokker si.

Å han hadde søkt efter denne kvindfolkhjælp hver gang han var nede i bygden med sin næver, men ingen fåt. De hadde set på ham, en enke, et par ældre piker, og ikke våget sig til at love ham hjelp, hvad det nu kunde komme av, Isak forstod det ikke. Forstod han det ikke? Hvem vilde tjene hos en mand i vide marken, mile til folk, ja en dagsreise til næste menneskebolig! Og manden selv han var ikke det spor søt eller nydelig, men tværtimot, og når han talte da var han jo ingen tenor med øinene mot himlen, men litt dyrisk og grov i røsten.

Så var det bare at være alene.

Om vinteren gjorde han store trætraug og solgte i bygden og bar sækker med mat og redskaper hjem igjen i sneen, det var hårde sager, han var fæstet til en bør. Da han hadde dyr og var alene til at passe dem kunde han ikke forlate dem for længere tid isenn, og hvorledes bar han sig da ad? Nød gjør opfindsom, hans hjærne var stærk og ubrukt, han øvet den op til mere og mere. Det første han gjorde før han gik hjemmefra var at slippe gjeiterne ut så de fik bite mætten sin av ris i skogen. Men han visste også en anden råd: han hængte op et hølke, et stort kjørrel, ved elven og lot et enkelt vanddryp fylde det, det tok fjorten timer at fylde det. Når hølket var fuldt til randen hadde det fåt akkurat den rette vægt og sank ned fra sin stilling, men idet det sank trak det i en line som stod i forbindelse med høihuset, en lem åpnedes og tre gjeitmater faldt ned: dyrene fik mat.

Slik bar han sig ad.

Et sindrig påfund, ja kanskje en indskytelse fra gud, manden var selvhjulp. Det gik godt like til senhøstes, så kom det sne, så kom det regn, så kom det sne igjen, varig sne, saskineriet virket galt, kjørlet fylldes av nedbøren og åpnet lemmen fortidlig. Manden dækket kjørlet over, så gik det godt igjen en tid, men da vinteren kom frøs vanddryppet til is og maskineriet stanset helt.

Da måtte hans gjeiter som manden selv lære at undvære.

Hårde dager, ånden skulde hat hjelp, men hadde ingen og blev allikevel ikke rådløs. Han vedblev at arbeide og gjøre hjemmet istand, han fik vindu i gammen, to glasruter, det blev en mærkelig og lys dag i hans liv, han behøvet ikke at brænde på gruen for at se, han kunde sitte inde og arbeide trætraug i dagslys. Det bedredes og dagedes, åja Herregud! Han læste aldrig i en bok, men hadde ofte sine tanker på Gud, det kunde ikke undgå, det var troskyldighet og bæven. Stjernehimlen, suset i skogen, ensomheten, den store sne, vælden på jorden og over jorden gjorde ham dyp og andægtig mange ganger i døgnet, han var syndig og gudfrygtig, om søndagene vasket han sig til ære for helgen, men arbeidet da som ellers.

Våren kom, han dyrket sin lille jord og satte potet. Det var nu blit en større buskap, hver gjeit hadde fått tvillinger, det var syv gjeiter med småt og stort i marken. Han utvidet fjøset med fremtiden for øie og satte også et par ruter ind hos dyrene. Det lysnet, det dagedes i alle måter.

En dag så kom hjælpen. Hun krysset længe frem og tilbake opi i lien før hun våget sig frem, det blev kvæld før hun kom sig til det, men så kom hun – en stor, brunøiet pike, hun var så frodig og grov, med tunge gode hænder, med komager på føtterne skjønt hun ikke var lap og med en kalveskinds sæk på ryggen. Hun kunde være ute i årene, høflig talt op til tredive.

Hvad hadde hun at frygte, men hun hilste og skyndte sig at si: jeg skulde bare over fjældene og derfor så gik jeg denne veien. – Nå, sa manden. Han forstod hende bare såvidt, hun talte utydelig og vendte desuten ansigtet bort. – Ja, sa hun. Og det er så meget til lang vei! – Ja, svarte han. Skal du over fjældene? – Ja. – Hvad skal du der? – Jeg har folket mit der. – Nå, har du folket dit der. Hvad du heter? – Inger. Hvad du heter? – Isak. – Nå, Isak. Er det du som bor her? – Ja her bor jeg og slik som du nu ser det. – Det skulde vel ikke være uvennes! sa hun rosende.

Han var blit en hel kar til at tænke sig om og nu faldt det ham ind at hun var kommet ens ærend, ja at hun var gåt hjemmefra som i forgårs og skulde bare hit. Hun hadde kanskje hørt at han manglet kvindfolkhjælp.

Gå ind og hvil føtterne, sa han.

De gik ind i gammen og åt av hendes niste og drak av hans gjeitmælk; så kokte de kaffe som hun hadde med i en blære. De koset sig med kaffe før de gik tilsengs. Han lå og var grådig efter hende om natten og fik hende.

Om morgningen gik hun ikke igjen og hele dagen gik hun heller ikke igjen, men var til nytte og mælket gjeiterne og skuret kjørler med fin sand og fik dem rene. Hun gik aldrig mere. Inger hette hun. Isak hette han.

Så blev det et andet liv for den ensomme mand. Det var nu det at hans kone talte utydelig og idelig vendte sig bort fra folk for hareskårets skyld i hendes ansigt, men det var intet at klage over. Uten denne vansirede mund var hun vel aldrig kommet til ham, hareskåret var hans held. Og han selv, var han uten lyte? Isak med jærnskjægget og den altfor rotvoksede krop, han var som en gruelig kværnkall, ja han var som set gjennom en hvirvel i ruten. Og hvem andre gik med et slikt opsyn i ansigtet! Han syntes hvert øieblik at kunne slippe et slags barrabas løs. Det var meget at ikke Inger rændte sin vei.

Hun rændte ikke. Når han var borte og kom hjem igjen var Inger ved gammen, de to var ett, gammen og hun.

Det blev et menneske mere at forsørge for ham, men det lønnet sig, han slap mere bort, han kunde få røre sig. Der var nu elven, en hyggelig elv og foruten det at den var hyggelig av utseende også det at den var dyp og strid, det var ingenlunde en ringe elv og den måtte komme fra et stort vand opi fjældet. Han skaffet sig fiskeredskaper og søkte vandet op, han kom hjem igjen om kvælden med en bør ørret og røyr. Inger tok imot ham med forundring og var overvældet og ikke bedre vant, hun slog hænderne sammen og sa: du store verden for dig! Hun mærket vel at han syntes om hendes ros og blev stolt over den, hun sa endnu flere gode ord: at hun hadde aldrig set slikt, at hun forstod ikke hvorledes han hadde båret sig ad!

Også på anden måte var Inger velsignet. Skjønt hun ikke hadde noget herlig hode med forstand i så hadde hun to sauer med lam hos en eller anden av sit folk, og dem hentet hun. De var det nødvendigste som kunde hjembringes til gammen nu, sauer med uld og lam, fire liv, buskapen økedes i stor målestok og det var et regnestykke og en forunderlighet hvorledes den øket. Inger hentet desuten klær og andre småting som hun eiet, et speil, en tråd med nogen pene glasperler på, karder og rok. Se, drev hun på slik blev det snart fra gulv til tak og gammen kunde ikke rumme alt! Isak blev naturlig bevæget ved denne jordiske middel, men taus som han altid var hadde han ondt for at uttale sig, han rugget ut på dørhellen og så på veiret og rugget ind igjen. Javisst hadde han været svært heldig og han kjendte mere og mere forelskelse i sig, dragelse, eller hvad det kunde kaldes.

Du skal ikke vør med så meget! sa han. – Jeg har endda mere et sted. Og så har jeg han Sivert morbror, har du hørt om han? – Nei. – Ja han er en rik mand. Han er herredskasserer for bygden.

Forelskelse gjør den kloke dum, han vilde vise sig velbehagelig på sin måte og gjorde formeget av det: hvad jeg skulde sagt, sa han; du gjør ikke at hyppe poteten. Jeg skal hyppe han når jeg kommer hjem i kvæld.

Dermed tog han øksen og gik tilskogs.

Hun hørte ham hugge i skogen, det var ikke langt borte, hun hørte på brakket at det var store trær han fældte. Da hun hadde hørt på det en stund gik hun ut på akeren og gav sig til at hyppe poteten. Forelskelse gjør den dumme klok.

Han kom hjem om kvælden og drog en uhyre tømmerstok i rep. Å den aldeles grove og troskyldige Isak, han larmer det han kunde med stokken og kremtet og hostet for at hun skulde komme ut og bli ikke så lite slagen over ham.

Jeg mener du er gal! sa hun også meget riktig da hun kom. Du er da vel Et menneske! sa hun. – Manden svarte ikke. Faldt ham ikke ind. At være litt mere end et menneske mot en tømmerstok var ikke noget at snakke om. – Og hvad du skal ha den stokken til? spurgte hun. – Nei det vet jeg Ikke, svarte han kostbar.

Men nu så han at hun alt hadde hyppet poteten og det gjorde hende næsten like så dygtig som han. Det var ikke efter hans sind, han løste repet av stokken og gik med det. – Går du igjen? spurte hun. – Ja, svarte han forarget.

Han kom med en stok til, blåste ikke og larmer ikke, men drog den bare som en okse frem til gammen og la den ned.

Han drog i sommerens løp mange tømmerstokker til gammen.

II

En dag så la Inger atter niste i sin kalveskinds sæk og sa: Nu går jeg over til folket mit igjen en snoptur. – Nå, sa Isak. – Ja jeg skulde ha snakket med dem som snarest. —

Isak fulgte ikke ut med hende med det samme, men drygde længe. Da han endelig rugget ut på dørhellen og aldeles ikke lot nysgjerrig og full av tunge anelser holdt Inger på at forsvinde i skogkanten. – Hm. Kommer du igjen? ropte han og kunde ikke bare sig. – Kommer jeg ikke igjen! svarte hun. Du aper! – Nå. —

Så var han alene igjen, jaja Herregud! Med sine arbeidskræfter og sin arbeidslyst kunde han ikke gå ut og ind i gammen og bare være i veien for sig selv, han begyndte at gjøre noget, ry tømmer, telgje stökkene flate på to sider. Han drev på til kvælden, så mælket han gjeiterne og gik tilsengs.

Øde og stille i gammen, det tidde tungt fra torvvæggene og fra jordgulvet, han var dypt og alvorlig alene. Men rokken og karderne var på sin plass og perlerne på sin tråd lå vel forvaret i en pose under taket, Inger hadde intet tat med sig. Men Isak var så uendelig dum at han blev mørkræd lyse sommernatten og så både det ene og det andre snike sig forbi ruterne. Da klokken efter lyset kunde være omkring to stod han like så godt op igjen og åt frokost, et uhyre grøtfat for hele dagen, så han skulde slippe at hæfte bort tiden med ny koking. Han brøt nyland tilkvælds, et tillæg til potetakeren.

Han skiftet med at ry tømmer og bryte jord i tre dager – så vilde vel Inger komme imorgen. Det var ikke formeget om han hadde fisk til hende når hun kom, men han vilde ikke ta benveien og likefrem gå imot hende op gjennom fjældet, men gjøre en omvei til fiskevandet. Han kom ind i ukjendte regioner av fjældet, her var nu gråt berg og brunt berg og her var småsten så tunge at de kunde være av bly eller kobber. Her kunde være meget i disse brune stenene, kanskje både guld og sølv, han forstod sig ikke på det og det samme kunde det være for ham. Han kom til vandet, fisken nappet godt om natten i det myggfulde veir, det blev igjen en bør av røyr og ørret og Inger skulde få se! Da han gik hjem igjen om morgningen den samme omvei som han var kommet fandt han på at ta med sig et par av de tunge småstener fra fjældet, og de var brune med mørkeblå flækker i og så mægtig tunge.

Inger var ikke kommet og kom ikke. Det var nu fjerde dagen. Han mælket gjeiterne som dengang han var alene med dem og ikke hadde nogen anden til det, så gik han op i et stenbrudd og bar frem til gårdsplassen store hauger av høvelig sten til en mur. Han hadde alverdens mange gjøremål.

Den femte kvælden gik han tilsengs med en liten mistanke i hjertet, men der var nu forresten rokken og karderne og der var perlerne. Samme øde i gammen og ikke en lyd, det blev lange timer, og da han endelig hørte som et slags tramp utenfor forstod han jo at det bare var noget han syntes. Åja Herregud! sa han i sin forlatthet, og slike ord frembragte ikke Isak uten at han mente dem. Der hørte han nu trampingen igjen og litt efter så han noget glide forbi ruterne, hvad det nu var, noget med horn, livagtig. Han sprang op, ut på dørhellen og så et syn. Gud eller satan! mumlet han, og slikt sa ikke Isak uten at han var nødt til det. Han så en ku, Inger og en ku, de forsvandt i fjøset.

Hvis han nu ikke stod der og hørte at Inger talte så småt med kua i fjøset vilde han ikke ha trodd sig selv, men der stod han. I samme øieblik fik han en ond anelse: Gud velsigne hende, naturligvis, det var en makeløs og pokkers kone, men formeget var formeget. Rokken og karderne, lat gå med dem, og perlerne var mistænkelig fine, men lat gå med dem også! Men en ku, kanskje funden på en vei eller i en bumark, den vilde bli savnet av eiermanden og opspurt.

Inger trådte ut av fjøset og sa småleende av stolthet: Jeg kom bare med kua mi! – Nå, svarte han. – Jeg blev så længe, for jeg kunde ikke gå hårdere med hende over fjældet. Hun er med kalv. – Kom du med en ku? sa han. – Ja, sa hun og var sprækkefærdig av rikdom på denne jord. Eller tror du jeg står og aper! sa hun. – Isak frygtet det værste, men aget sig og sa bare: Du må komme ind og få dig mat. —

Så du kua? Var hun ikke pen? – Makeløs. Hvor har du fått hende? spurte han så likegyldig som han kunde. – Hun heter Guldhorn. Hva skal du med den muren du har muret her? Du arbeider dig ihjel, det gjør du. Nei kom og se på kua!

De gikk og Isak var i underklærne, men det gjorde ikke noget. De så kua over uendelig nøie og på alle mærker, på hodet, juret, krysset, lænderne; rød og hvit, letforet.

Isak spurte forsiktig: Hvor gammel tror du at hun er? – Tror? sa Inger. Hun er net akkurat ørlite på fjerde foret. Jeg har alet hende, og alle så sa de at det var den snilleste kalv de har set fra barnsben. Hva du mener, får vi foder til hende? – Isak begyndte at tro det han gjerne vilde og erklærte: Hva som angår foder da skal det bli foder nok til hende!

Så gikk de ind og åt og drak og kvædet sig. De blev liggende og talte om kua, om begivenheten: Ja men er det ikke en pen ku? Nu skal hun ha andre kalven. Hun heter Guldhorn. Sover du, Isak? – Nei. – Og hva det angår så kjendte hun mig igjen straks og gikk med mig som et lam igår. Vi lå en stund på fjældet inat. – Nå. – Vi må tjore hende i hele sommer, for ellers stryker hun av, for ku er ku. – Hvor har hun været før? spurte Isak endelig. – Hos folket mit, de hadde hende. De vilde ikke miste hende og børnene de gråt da jeg tok hende med.

Var det mulig at Inger kunde lyve så herlig? Hun talte naturligvis sandt at kua var hendes. Det blev nu gromt på plassen, på gården, der blev værendes, det var snart sagt ikke den ting som manglet! Å den Inger, han elsket hende og hun elsket ham tilbake, de var nøisomme, de levte i træskeens tidsalder og hadde det godt. Lat os sove! tænkte de. Og så sovnet de. Om morgningen vaknet de til den næste dag, det var et og andet at bale med da også, javel, strid og glæde som livet det er.

Der var nu for eksempel disse tømmerstokkene, skulde han prøve at legge dem op? Isak hadde desangående hat øinene med sig når han var nede i bygden og hadde utfunderet byggemåten, han kunde hugge en nov. Og var han ikke absolut nødt til at gjøre det? Her var kommet sau tilgårds, ku tilgårds, gjeiterne var blit mange og vilde bli flere, buskapen sprængte sin avdeling av gammen, han måtte finde en utvei. Det høvde at gå i gang straks mens poteten blomstret og slåtten endnu ikke var begyndt, Inger måtte gi ham en og anden håndsrækning.

Isak vakner om natten og står op, Inger sover stenhårdt efter sin vandring. Han går atter til fjøset. Nu tiltaler han jo ikke kua således at det går over til væmmelig smiger, men han klapper hende pent og undersøker hende påny på alle kanter, om hun ikke skulde ha et mærke, et tegn av en fremmed eiermand. Han finder intet mærke og går lettet bort.

Der ligger tømmeret. Han begynner at rulle på det, at løfte det op på muren i en rute, i en stor rute til stue og en liten rute til kammers. Det var såre trøisomt, det optok ham så helt at han glemte tiden. Nu røk det fra takhullet i gammen og Inger kom og mældte om frokosten. Og hva er det du holder på med? sa hun. – Er du oppe? svarte Isak.

Se, den Isak, han var så hemmelighetsfuld, men han likte nok godt at hun spurte og var nysgjerrig og gjorde væsen av hans forehavende. Da han hadde fått mat sat han litt længe i gammen før han gikk ut igjen. Hva ventet han på?

Nei jeg som sitter her! sa han og reiste sig. Og som har så meget at gjøre! sa han. – Bygger du en bygning? spurte hun. Kan du ikke svare! – Han svarte av nåde, ja han var så utmærket stor fordi han bygget og var mand for det hele, derfor svarte han: Du ser vel at jeg bygger. – Nå. Jaja. – Kan jeg slippe unda det? sa Isak. Her kommer du med en hel ku tilgårds og hun må vel ha fjøs.

Stakkars Inger, hun var ikke så ugudelig klok som han, som Isak, skapningens herre. Og det var før hun lærte ham at kjende, før hun skjønnte hans måte at tale på. Inger sa: ja det er da ikke fjøs du bygger? – Nå, sa han. – Du aper vel? Så var det meget likere at du bygget stue. – Mener du det? sa han og så på hende med en påtat mine av tomhet i ansigtet, ja som om han blev slått av hendes ide. – Ja. Så fik dyrene gammen. – Han tænkte på det: jeg tror så vel at det blir bedst! – Der ser du, sa den seirende Inger, jeg er nu ikke så av veien heller! – Nei. Og hva du mener om et kammers til stuen? – Et kammers? Så blev det som hos andre. Ja om det kunde times os!

Det timedes dem, Isak han bygget og hugget nov og la sine omfar, samtidig muret han gruve av dertil høvelig sten, men dette siste arbeide lykkedes mindst for ham og Isak var til tider utilfreds med sig selv. Da slåtten begyndte måtte han stige ned av bygningen og gå vide om i lierne og slå, han bar høiet hjem i uhyre bører. En regnveirsdag sa Isak at han måtte ned i bygden. – Hvad skal du der? – Nei det vet jeg ikke akkurat. —

Han gik og var borte i to døgn, han kom bærende hjem med en kokeovn – prammen kom duvende gjennom skogen med en komfyr på ryggen. Du er ikke et menneske mot dig selv! sa Inger. Nu rev Isak ned igjen graven som tok sig så dårlig ut i det nye huset og stillet kokeovnen i stedet. Det er ikke alle som har kokeovn, sa Inger, og du store verden for os! sa hun.

Slåtten fortsatte, Isak berget høi i masse, for skoggræs er desværre ikke det samme som enggræs, men langt ringere. Det var nu bare i regnveirsdager han kunde bygge på stuen, det gik tråt, endda i august da alt høiet var hjemme og i skjul under berghammeren var det nye huset kommet bare halvt op. I september sa Isak at dette går ikke, sa han, jeg mener du må springe ned i bygden og få en mands hjelp til mig, sa han til Inger. Inger var begyndt at bli litt pusket av sig i det siste og kunde ikke springe mere, men naturligvis gjorde hun sig færdig til at ta avsted.

Men nu hadde manden betænkt sig, han blev atter hoffærdig og vilde gjøre alt alene. Det er lite at bry folk for, sa han, jeg klarer det alene! – Du står ikke ut med det. – Hjælp mig bare op med stokkene. —

Da oktober kom erklærte Inger: jeg vinn ikke mere! Det var nu stor skade, takbjælkerne måtte og skulde op så han fik tække huset før høstvæten begyndte, det var på høi tid. Hvad var det med Inger? Hun tok vel ikke på at syke? Nu og da ystet hun gjeitost, men ellers dugde hun mest bare til at flytte Guldhorn i sit tjør mange ganger om dag. – Få med dig en stor kurv eller kasse eller slikt noget neste gang du er i bygden! Hadde Inger sagt. – Hvad skal du med det? spurte Isak. – Jeg trenger det, svarte hun.

Han drog takbjælkerne op med rep og Inger skuvet på med en hånd, det var som om det hjalp bare at hun var tilstede. Det skred frem litt isenn, det var jo ikke høiere taket, men bjælkerne var fantastisk store og sterke til det lille hus.

Det gode høstveir holdt sig nogenlunde, Inger tok alene op al poteten og Isak fik tækket før nedbøren begyndte for alvor. Gjeiterne var alt nu flyttet ind i gammen til menneskene om natten, også det gik, alt gik, menneskene klynket ikke derover. Isak laget sig atter til at gå ned i bygden. – Du måtte ha kunnet få med dig en stor kurv eller kasse til mig! sa Inger igjen som et ydmykt ønske. – Jeg har bestilt mig noen glasvinduer som jeg skal hente, svarte Isak, og jeg har bestilt mig to malte dører, svarte han og var overlegen. – Nå, jaja så får det være med kurven. – Hvad skal du med den? – Hvad jeg skal med han? Har du ikke øine i hodet! —

Isak gik bort i dype tanker og kom tilbake om to døgn med et vindu og en dør til stuen og en dør til kammerset, desuten hadde han hængende foran sig på brystet den kassen til Inger og i kassen var forskjellige matvarer. Inger sa: Ja dersom at ikke du bærer dig ihjæl en dag! – Ho, ihjæl? Det var så uendelig langt ifra at Isak nu var næsten død at han tok op av lommen en medicinflaske med nafta og gav den til Inger med tilhold om at bruke dygtig av den så hun kunde komme sig. Og der var nu vinduerne og de malte dører som han fremdeles kunde gjøre sig til av, han gav sig straks til at sette dem ind. Å de små dører, og brukte var de også, men malet pene igjen med hvit og rød maling, de pyntet som skilderier i hjemmet.

Nu flyttet de ind i den nye bygning og buskapen fordeltes over hele gammen; det blev en sau med lam igjen hos kua for at hun ikke skulde ha det ensomt.

Folkene i ødemarken var nu kommet langt, et under så langt.

III

Så lenge marken var tien brøt Isak op sten og røtter på jorden og jævnet sin eng til neste år, da marken frøs gik han tilskogs og hugget store mengder av favnved. – Hvad skal du med al den veden? kunde Inger spørre. – Det vet jeg ikke så nøie, svarte Isak, men han visste det nok. Her stod nu gammel og diger urskog like ind på husene og spærret al utvidelse av slåttmarken, desuten agtet han at få favnveden ført ned i bygden på en eller anden måte i vinter og sælge den til folk som ingen ved hadde. Det var det god mening i, Isak var sikker, han drev på at rydde skog og hugge den op i favnved. Inger kom ofte og så til ham under arbeidet og han lot jo som om det var ham likegyldig og slet ikke var nødvendig av hende, men hun forstod at hun gjorde vel imot ham ved det. Det kunde falde rare ord imellem dem: har du ikke andet at gjøre end som at komme hit og fryse dig fordærvet? sa Isak. – Jeg fryser ikke, svarte Inger, men du sliter helsen av dig, sa hun. – Nu tar du på dig trøien min som ligger der! – Det skulde jeg bra gjøre, for jeg kan ikke sitte her når Guldhorn skal kalve. – Nå, skal Guldhorn kalve? – Har du ikke hørt det? Og hvad du mener, skal vi sette på kalven? – Du gjør som du vil for mig, jeg vet ikke. – Ja vi kan da ikke æte op kalven, vet jeg. For så har vi ikke mere end som en eneste ku. – Jeg kan nu aldrig tro at du vil vi skal æte op kalven, sa Isak.

De ensomme mennesker, ja så stygge og altfor frodige, men et gode for Hverandre, for dyrene og for jorden!

Så kalvet Guldhorn. En betydningsfull dag i ødemarken, en velsignelse og en lykke så stor, Guldhorn fikk god meldrikke og Isak sa: Knip ikke på melet! Skjønt han hadde båret det hjem på sin ryg. Der lå nu en pen kalv, en skjønnhet av en kukalv, rødsidet den og, pussig forvildet efter det mirakel den hadde gjennomgått. Om et par år vilde den selv være mor. Den kalven blir en skamvakker ku, sa Inger, og jeg skjønner ikke hvad hun skal hete, sa hun. Inger hun var barnagtig og hadde usselt geni for alting. – Hete? sa Isak, du kan aldrig få høveligere navn til hende end som Sølvhorn!

Den første sne faldt. Så snart det blev føre drog Isak ned i bygderne og var hemmelighetsfull som sædvanlig og vilde ikke forklare sit ærend for Inger. Han kom tilbake som den største overraskelse – med hest og slæde. Nu tror jeg du spøker! sa Inger, og du har nu vel ikke tat hesten? – Har jeg tat hesten! – Fundet han, mener jeg? – Å om Isak nu hadde kunnet si: min hest, vor hest! Men han hadde bare fått hesten tillåns for en tid, han skulde kjøre favnveden sin med den.

Isak kjørte favnved til bygden og mat og mel og sild hjem igjen. Og engang så kom han hjem med en fors okse på slæden, han hadde fått den så urimelig billig fordi det alt begyndte at bli bunød i bygden. Mager og lodden var den og hadde ikke godt mål til at bælje, men den var ingen vanskapning og vilde komme sig med godt stel. Oksen var tidungr. Inger sa: Du kommer med alt!

Ja Isak kom med alt, han kom med planker og sagbord som han hadde byttet sig til for stokker, han kom med en slipesten, med vafeljærn, med redskaper, det var alt sammen for favnveden. Inger svulmet av rikdom og sa hver gang: Kommer du endda med mere? Nu har vi okse og alt som tænkes kan! – Og en dag så svarte Isak: Nei såforresten så kommer jeg ikke med mere!

De hadde nok for lang tid og var velbergede folk. Hvad skulde Isak nu slå ind på til våren? Han hadde trampet efter sit vedlass de hundrede ganger i vinter og tænkt det ut: han vilde rydde videre bortover lien og gjøre det snaut, hugge op favnved, late den tørke sommeren over og kjøre dobbelte lass på neste vinterføre. Det fandtes ikke feil i dette regnskap. Isak hadde også de hundrede ganger tænkt på en anden ting: på Guldhorn, hvor kom hun ifra, hvem eiet hende? Ingen var slik en kone som Inger, å en galen pike og hun vilde alt han vilde med hende og var tilfreds; men en dag så kunde nogen komme og ta Guldhorn tilbake og leie hende bort fra plassen i et taug. Og meget galt kunde følge derpå. Du har vel ikke tat hesten? sa Inger, eller fundet han? sa hun. Det var hendes første tanke, hun var vel ikke at tro for godt, og hvad skulde han gjøre? Dette hadde han tænkt på. Hadde han ikke også fått okse til Guldhorn, til en kanskje stjålen ku!

Og nu var det at levere hesten tilbake. Det var synd, for hesten var liten og lubben og var blitt menneskene kjær. – Åja, men du har alt fått store ting gjort, sa Inger trøstende. – Det er nu imot våren jeg skulde hat hesten, svarte Isak, jeg har så meget bruk for han!

Om morgningen så kjørte han saktelig hjemmefra med det siste vedlass og blev borte til den tredie dagen. Da han kom ruggende hjem igjen tilfots hørte han alt utenfor stuen en rar låt, hvad det nu kunde være, han blev stående litt. Barneskrik – jaja Herregud, det var ingen råd med det, men det var frygtelig og forunderlig, og Inger hadde intet sagt.

Han steg ind og så først av alt kassen, den berømmelige kasse som han hadde båret hjem på sit bryst, den hang nu i to taug fra mønsåsen og var en vugge og en huske til barnet. Inger ruslet oppe halvkledt, ja hun hadde sandelig også mælket ku og gjeiter.

Da barnet tidde spurte Isak: har du alt gjort det? – Ja nu er det gjort. – Nå. – Det kom om kvelden som du fôr. – Nå. – Jeg skulde bare tøie mig og henge op kassen, så jeg hadde alt tillaget; men det tålte jeg ikke, efterpå så fik jeg ondt. – Hvorfor varskudde du mig ikke? – Kunde jeg vite så akkurat tiden! Det er en gut. – Nå, det er en gut. – Ja dersom jeg bare kunde skjønne og utgrunde hvad han skal hete! sa Inger.

Isak fik se det lille røde ansigt og det var velskapt og ikke haremyndt, og det var tykt med hår på hodet. En pen liten kar efter sin stand og stilling i en kasse, Isak kjendte sig rar og svak, kværnkallen stod foran underet, det var tilblit engang i en hellig tåke, det viste sig i livet med et lite ansigt som en allegori. Dager og år skulde gjøre underet til et menneske.

Kom og få dig mat, sa Inger ...

Isak rydder skog og hugger favnved. Han er kommet længer end han var, han har sag, han sager veden og vedladene blir mægtige, han gjør en gate av dem, en by av dem. Inger er mere bunden til stuen nu og kan ikke være hos manden under hans arbeide, men i stedet derfor gjør Isak avstikkere hjem. Snodig med en slik liten fyr i en kasse! Det kunde ikke falde Isak ind at bry sig om ham og forresten så var det bare et kryp, lat det ligge der! Men man var da menneske og kunde ikke høre udeltakende på skriket, på et så ørlite skrik.

Nei, tak ikke i ham! sier Inger, for du har vel kvaie på hænderne, sier hun. – Har jeg kvaie på hænderne? Du er gal! svarer Isak. Jeg har ikke hat kvaie på hænderne siden at jeg bygget denne bygningen. Tak hit gutten så skal jeg disse han! – Nei nu tier han snart ...

I mai kommer et fremmed kvindfolk over fjældet til det ensomme nybygge, hun er av Ingers slægtninger langt ute og blir vel mottat. Hun sier: Jeg skulde nu bare se hvorledes at ho Guldhorn har det siden hun kom ifra os! – Folk spør ikke meget efter dig som liten er! Klynker Inger til barnet. – Ja han – Det ser jeg nu hvorledes at han har det. Det er så meget til gut, ser jeg! Og dersom at nogen hadde sagt mig det for et år siden at jeg skulde finde dig igjen her, Inger, med mand og barn og hus og middel! – Mig det skal du ikke vør at nævne. Men der sitter nu han som tok mig slik som at jeg var! – Er dokker vigd? Nå dokker er ikke vigd endda. – Men vi får nu se når denne karn her skal kristnes, sier Inger. Vi skulde ha været vigd, men det har ikke høvet så. Hvad du mener, Isak? – Jo vigd. – Det forstår sig. – Kan ikke du, Oline, komme tilbake imellem onnerne og være her hos dyrene mens at vi gjør turen? spør Inger. – Og jo, det lovet den fremmede. – Vi skal forskylde dig for det. – Ja det visste hun nok ... Og nu har dokker begyndt at bygge igjen, ser jeg. Hvad dokker bygger? Har dokker ikke nok? – Inger nytter høvet og sier: Ja spør han du, jeg får ikke vite det. – Hvad jeg bygger, svarer Isak, det er ikke at nævne. Et lite skur om jeg kom til at trænge det. Hvad det var med ho Guldhorn, vilde du se hende? spør han den fremmede.

De går til fjøset, ku og kalv vises frem, oksen er en kult, den fremmede nikker til dyrene og til selve fjøset, at det er bedste sort, og til den store rensligheten, at den er storveies. Jeg våger ho Inger i alt hvad som angår godt og verdslig stel med dyrene! sier kvindfolket.

Isak spør: Nå, så har ho Guldhorn været hos dig før? – Like fra kalv! Ja ikke snoft hos mig, men hos sønnen min; men det blir nu det samme. Vi har endda mor hendes på båsen!

Isak hadde ikke hørt gladeligere ord på lang tid og blev en bør lettere, Guldhorn var nu Ingers og hans ku med rette. Sandt at si så hadde han halvt om halvt tenkt sig den sørgelige utvei av sin uvisshet at slagte Guldhorn til høsten, røite hårene av huden, grave hornene ned i marken og således utslette ethvert spor av kua Guldhorn i dette liv. Nu var dette unødig. Han blev så hoffærdig av Inger og sa: Ja renslig? Hun har ikke make eller par! Det var nu bare som det kunde være hos mig like til at jeg fik mig sjøleiendes kvindfolk. – Kunde det være andet at vente! sa konen Oline.

Denne kone fra den andre siden av fjældet, et blidt og fintalende menneske, et forstandig menneske og hette Oline, hun blev da værendes et par dager og hun hadde kammerset at ligge i. Da hun gik hjem igjen fik hun med sig noget uld av Ingers sauer, hun skjulte knyttet for Isak, hvad hun nu gjorde det for.

Barnet, Isak og konen – verden blev igjen den samme, daglig arbeide, mange små og store glæder, Guldhorn mælket godt, gjeiterne hadde kidet og mælket godt, Inger ystet alt en række hvite og røde oster og lot dem stå til modning. Det var planen at få så mange oster at hun kunde kjøpe sig en vævstol for dem – å den Inger, hun kunde væve.

Og Isak bygget skur, også han hadde vel en plan. Han slog op det nye tilbygg til gammen av dobbelt bordpanel, gjorde dør i det og et lite net vindu på fire ruter, så la han tak av bakhun og biet nu med næveren til marken tinet så han kunde få torv. Idel nødvendighet og nytte, ikke gulv, ikke høvlede vægger, men Isak tømret spiltaug som til en hest og gjorde en krybbe.

Det var langt ut i mai, solen hadde tinet bakkerne, Isak tækket sit skur med torv og hadde det færdig. Så en morgen åt han et måltid for et døgn, tok yderligere mat med, la hakke og spade på akslen og gik til bygden. – Kan du få med dig fire alen sirts! ropte Inger efter ham. – Hvad skal du med det? svarte Isak.

Det så ut som han skulde bli borte for alltid, Inger så hver dag på veiret, på drotten i luften, som om hun ventet en seiler, gik ut om natten og lydde, hun tænkte på at ta barnet i armene og drage efter ham. Endelig kom han tilbake med hest og kjærre. Ptro! sa Isak høilydt utenfor døren, og skjønt hesten var rolig og venn og stod og homret gjenkjennende til gammen ropte Isak ind i stuen: Kan du komme og holde hesten litt?

Inger ut. – Hvad er det? sa hun. Nei du Isak, har du fått låne han igjen! Hvor har du været henne hele tiden? Det er sjetten dagen. – Hvor skulde jeg være? Jeg måtte gjøre vei mange steder for at komme frem med vognen min. Hold hesten litt, har jeg sagt! – Vognen din? Ja du har da ikke kjøpt vognen, vet jeg? —

Isak stum, Isak tyk av stumhet. Han gir sig til at løfte av kjærren plogen og harven som han hadde skaffet sig, spiker, matvarer, et spet, en kornsæk. – Hvorledes har barnet det? spør han.

Barnet har ingen nød. Har du kjøpt kjærren? spør jeg. For jeg piner og piner nu til en vævstol, sa hun rigtig spøkefuldt, så glad var hun over at han var hjemme igjen.

Isak stum en lang stund igjen og var optat med sit, han tænkte og så sig om hvor han skulde gjøre av alle varer og redskaper, det syntes slet ikke at være så greit at finde plass til det på gården. Men da Inger opgav at spørre mere og istedet begyndte at prate med hesten brøt Isak tausheten: har du set en gård uten hest og vogn og plog og harv og alt som tilhører? Og siden du vil vite det så har jeg kjøpt både hesten og kjærren og alt som i den er, svarte han. – Inger kunde bare vagge med hodet og si: Du store verden for dig!

Og Isak nu var han ikke liten og forsagt, det var som han hadde betalt som en herremand for Guldhorn: værsågod – i rund sum en hest fra min side! Han var så spændstig at han tog plogen engang til og flyttet den og bar den med en hånd bort til stuevæggen og reiste den op. Han var nok slik en direktør at! Og bakefter så tok han harven, spetet, en ny greip som han hadde kjøpt, alle de dyrebare jorddyrkningsredskaper, klenodierne på nybygget. Storartet, å fuld utrustning, nu manglet intet mere.

Hm. Og det får vel bli en råd til en vævstol, sa han, hvissåskjønt at jeg har helsen. Der er sirtsen, de hadde ikke andet end som blå sirts.

Han var bundløs og øste ut. Det var som han kom fra byen.

Inger sier: Det var nu skrot at ikke ho Oline fik se alt dette mens hun var her.

Idel fjas og forfængelighet fra kvindens side, og manden snøste til hendes ord. Å men han hadde visst intet hat imot at Oline hadde set herligheten.

Barnet gråt.

Gå ind igjen til gutten, sa Isak. For nu har hesten roet sig.

Han spænder ifra og leier hesten ind i stalden – satte hesten sin på stald! Han fodrer og stryker den og er øm til den. Hvad han skyldte for hest og kjærre? Alt, hele summen, en gjæld så stor; men den skulde ikke bli ældre end sommeren over. Han hadde favnved for den, litt bygningsnæver fra ifjor og endelig nogen gode stokker tømmer. Det stod ikke på. Siden da spændingen og stormotigheten la sig hos ham hadde han mangel på biter stund av frygt og bekymring, nu kom alt an på sommeren og høsten, årveien!

Dagene optokes av jordarbeide og mere jordarbeide, han rensket nye småteiger av marken for røtter og sten, pløiet op, gjødslet, harvet, hakket, smuldret klumper med henderne, med hælene, var alle vegne jorddyrkeren og gjorde akrene til fløilstæpper. Han biet et par dager til, det så ut til regn og han sådde kornet.

I flere hundrede år hadde vel hans forfædre sådd korn, det var en handling i andakt en stille og mild kvæld uten vind, helst mot en miskundelig og ørliten duskregn, helst så snart som mulig efter grågåstrækket. Poteten det var en ny frugt, det var intet mystisk ved den, intet religiøst, kvindfolk og børn kunde være med og få den sat, disse jordeplerne som kom fra fremmed land likesom kaffen, stor og herlig mat, men i slægt med næpen. Korn det var brødet, korn eller ikke korn det var liv eller død. Isak gik barhodet og i Jesu navn og sådde, han var som en kubbe med hender på, men indvendig var han som et barn. Han hadde omhu for hvert av sine kast, han var venlig og resigneret. Se, nu spirer nok disse kornøiene og blir til aks og mere korn, og slik er det over hele jorden når at korn såes. I jødeland, i amerika, i gudbrandsdalen – å hvor verden den er vid, og den ørlille ruten Isak gik og sådde på den var i midten av alt. Det strålet vifter av korn ut fra hans hånd, himlen var overskyet og god, det tegnet til en uendelig liten duskregn.

IV

Mellem onnerne kom dag og tid, men konen Oline kom ikke.

Isak hadde nu fri på jorden, han satte sig istand med to ljaer og to river til slått, gjorde en lang bund til kjærren så han kunde kjøre høi på den og skaffet sig meier og æmnestræ til en vedslæde til vinters. Han gjorde mange gode ting. Og hvad to hylder på væggen i stuen vedkommer da satte han også op dem, så de kunde være at lægge forskjellige ting på, både almanaken som han endelig hadde kjøpt og svarer og øser som ikke var i bruk. Inger sa at det var et stort gode med de to hylderne!

Inger hun syntes at alle ting var store goder. Se nu Guldhorn hun vilde ikke rømme mere, men roet sig med kalven og oksen og gik dagen lang i skogen. Se nu gjeiterne de trivedes og drog næsten sine tunge jur i marken. Inger sydde et langt plagg av blå sirts og en liten lue av samme tøy, det var det peneste man kunde se og det var dåpsdragten. Gutten selv lå nu og da og fulgte værket med øinene, det var nok alt så meget til gut, og skulde han endelig hete Eleseus så vilde Isak heller ikke motsætte sig dette længer. Da kjolen var færdig hadde den et langt slæp på to alen sirts og hver alen kostet sine penger, men det fik ikke hjelpe, barnet var nu den førstefødte. – skal perlebåndet dit nogen gang brukes så er det vel nu! sa Isak. – Å Inger hadde alt tænkt på dem, på perlerne, hun var ikke mor for ingenting, men aldeles dum og stolt. Perlerne rak ikke rundt halsen på gutten, men de vilde være pene foran på luen hans, og der satte hun dem.

Men Oline kom ikke.

Hadde det nu ikke været for dyrene så kunde alle mennesker ha forlatt stedet sammen og kommet tilbake om tre fire dager med barnet kristnet. Og hadde det ikke været for den velsignede vielsen så kunde Inger ha reist alene. – Dersom at vi ikke kunde utsætte vielsen sålænge? sa Isak. – Inger svarte: Det vil nu ta både ti og tolv år før han Eleseus kan være igjen hjemme og mælke!

Nei så måtte Isak bruke vet. Egentlig var det hele begyndt uten begyndelse, vielsen var kanskje like så nødvendig som dåpen, hvad visste han. Nu tegnet det til tørke, til rigtig ond tørke, kom det ikke regn snart vilde avlingen brænde op; men alt stod i guds hånd. Isak gjorde sig færdig til at rænde ned i bygden efter et menneske. Det var atter de mange mile at rænde.

Al den trængsel for en vielse og en dåp! Folk i marken har i sandhet mange små og store sorger! Så kom Oline ...

Nu var de gifte og døpt, alt i orden, de hadde endog iagttat at vies først, så barnet kunde bli ægte. Men tørken vedblev og nu brandt de små kornakrene op, brandt fløilstæpperne op, og hvorfor det? Alt stod i Guds hånd. Isak slog sine engstykker og det var ikke stort græs på dem endda de var blit gjødslet i vår; han slog og slog i lierne, i fjærne utmarker, og blev ikke træt av at slå og tørke og føre foder hjem, for han hadde alt hest og stor buskap. Men midt i juli måtte han også slå kornet til grønfoder, det var ikke til andet. Så nu vilde det bare komme an på poteten!

Hvorledes var det med poteten? Var det bare en kaffesort fra fremmed land og kunde undværes? Å poteten er en makeløs frugt, den står i tørke, den står i væte, men vokser. Den trodser veiret og tåler meget, får den litt pen behandling av mennesket lønner den femtenfoldig igjen. Se, poteten har ikke druens blod, men den har kastanjens kjøt, den kan stekes eller kokes og brukes til alt. En mand kan være brødløs, har han potet så er han ikke matløs. Potet kan ristes i varm aske og være en kvældsmat, den kan kokes i vand og være en frokost. Hvad kræver den av suvl? Lite, poteten er nøisom, en kum mælk, en sild er nok til den. Rikdommen bruker smør til den, fattigdommen dypper den i ørlite salt på en skål, Isak kunde til søndags få svælge den ned med en rømmebunke av Guldhorns mælk. Den vanagtede og velsignede potet!

Men nu spøkte det for poteten og.

Isak så på himlen utallige ganger om dagen, himlen var blå. Mangen kvæld tegnet det til en skur. Isak gik ind og sa: Undres på om det ikke blir regn nu allikevel! Et par timer efter var alt håp ute igjen.

Tørken hadde nu varet i syv uker og varmen var svær, poteten stod i hele denne tid og storblomstret, blomstret unaturlig og vidunderlig. Akrene så ut i frastand som snemarker. Hvor var enden på alt dette? Almanaken gav intet vink, almanakerne nu for tiden de var ikke som før, de var til ingenting. Nu så det ut til regn igjen og Isak gikk ind til Inger og sa: Det må nu vel med guds hjelp bli regn i nat! – Ser han slik ut? – Ja. Og hesten ryster sig i skoklerne. – Inger glyttet på døren og sa: Jo nu skal du se! – Nogen få dråper faldt. Timerne gikk, folkene kvældet sig, da Isak gikk ut om natten for at se var himlen blå. – Nei Herregud! sa Inger. Jaja men så blir det tørt det siste lauvet dit også da imorgen, sa hun og trøstet bedst hun kunde.

Javel, Isak hadde også lauvet kraftig og hadde nu en mængde lauv av bedste slag. Det var værdifuldt foder, han behandlet det som høi og tækket det over med næver i skogen. Han hadde bare en liten slump stående ute nu, derfor svarte han Inger så dypt fortvilet og likesæl: Jeg tar det ikke ind om det blir tørt heller! – Du aper vel? sa Inger.

Dagen efter tok han det altså ikke ind, siden han hadde sagt det, tok ikke ind lauvet. Det kunde stå der, det blev ikke regn korsom var, lat bare lauvet stå der i Guds navn! Han kunde ta det ind før jul engang dersom at ikke solen hadde brændt det rent op til den tid!

Så rikt og rundelig krænket følte han sig, det var ikke længer gildt at sitte på dørhellen og se nedover jorden og eie det. Der stod nu potetakrene i blomstrende galskap og tørket op, så kunde lauvet stå der det stod, værsgod! Å men Isak – kanskje hadde han en liten lur tanke med det midt i sin tykke troskyldighet, kanskje gjorde han det på spekulation og vilde prøve at tirre den blå himmel nu ved måneskiftet.

Om kvælden så det atter ut til regn. Du skulde ha berget lauvet dit, sa Inger. – Hvorfor det? spurte Isak og gjorde sig yterst fremmed. – Jaja du aper, men det kunde nu komme regn. – Du ser da vel at det ikke kommer regn i år.

Men om natten var det nu allikevel som det blev så mørkt i glasvinduet, det var også som om noget drev imot det og gjorde det vått, hvad det nu kunde være. Inger vaknet og sa: der regner det, se på ruterne! – Isak snøste bare og svarte: Regn? Det er ikke regn. Jeg skjønner ikke hvad du snakker om! – Du skal ikke vør at ape! sa Inger.

Isak apet ja. Og han bare luret sig selv. Visst var det regn og det en dygtig skur, men da den hadde vætt godt ut lauvet til Isak så sluttet den. Himlen var blå. Det var jo det jeg sa at det ikke kom regn, sa Isak stivnakket og ikke så lite syndig.

For poteten var denne skur til ingenting og dager kom og gikk, himlen var blå. Så begyndte Isak at arbeide på sin vedslæde og gjorde sig flid med den og bøiet sit hjerte og høvlet ydmykt meier og skokler, jaja Herregud! Se, dager kom jo og gikk, barnet vokste, Inger kjærnet og ystet, det stod i grunden ikke på, ett uår overlevet nok dygtige mennesker i marken. Og desuten – da ni uker var gått så kom det rigtig velsignet med regn, et helt døgn regn, derav høljet det ned i seksten timer, himlene var åpne. Hadde det nu været som for to uker siden vilde Isak ha sagt: Det er forsent! Nu sa han til Inger: Du skal se han berger noget av poteten! – Å ja da, svarte Inger trøstefuldt, han berger alsammen!

Og nu begyndte det at se bedre ut, det regnet skurer hver dag, håen grønnedes, det var som trollværk. Poteten blomstret, det gjorde den, ja værre end før, og det vokset ut store bær i toppene på den, og det var på langt nær rigtig; men ingen visste hvad som var under røtterne på den, Isak hadde ikke våget at se efter. Så kom Inger en dag og hadde fundet over tyve små poteter under ett skal. Og de har fem uker at vokse i endda! sa Inger. – Den Inger, hun skulde idelig trøste og tale godt med sin haremund. Og elendig snak var det hun hadde, hun hvæset, det var som når en ventil lækker damp; men hendes trøst var god at ha i marken. Og en livslysten natur det hadde hun. – Dersom at du kunde gjøre en seng til! sa hun til Isak. – Nå, sa han. – Jaja det haster nu ikke, men.

De begyndte at ta op poteten og blev færdig med den til mikaeli, som den gamle sædvane var. Det blev middels år, godt år, det viste sig atter at poteten ikke var så uendelig nøie på veiret, men vokste allikevel og stod ut med meget. Naturligvis blev det ikke rigtig middels år og godt år når de

regnet nøie, men de kunde ikke regne nøie iår; en lap var gåt forbi en dag og hadde undret sig over al poteten her på nybygget, i bygderne var det langt værre, sa han.

Så hadde Isak igjen nogen uker at bryte jord i til tælen kom. Kreaturerne gik nu og beitet på jordet og hvorhelst de vilde, det var trivelig for Isak at arbeide sammen med dem og høre på bjælderne, det hæftet ham jo også noget bort, for oksen var lei til at gjøre ugagn og stange ind i lauvstakkerne og gjeiterne de var høit og lavt og allevegne, endog på gammetaket.

Små og store sorger.

En dag hører Isak et illskrik, Inger står på dørhellen med barnet på armen og peker nedover til oksen og den vesle kua Sølvhorn, de er kjærester. Isak kaster hakken og rænder nedover, å men det var nok forsent, ulykken var skedd. Ser du trollet, hun er tidlig ute, bare året, et halvt år fortidlig, trollet, barnungen! Isak får hende ind i gammen, men det er nok forsent. Jaja, sa Inger, det er nu på en måte godt, for ellers hadde begge kjyrene bli høstbær! – Å Inger, nei hun hadde ikke godt hode, men hun visste kanskje hvad hun gjorde da hun slap Sølvhorn og oksen ut sammen imorges.

Vinteren kom, Inger kardet og spandt, Isak kjørte favnved, uhyre lass med tør ved på godt føre, al skyld og gjæld blev strøket, hest og kjærre, plog og harv var hans. Han kjørte bort med Ingers gjeitost og fik tvistgarn, vævstol, hespetræ og rendebom med hjem igjen, han kom atter med mel og matvarer, atter med planker, bord og spiker; en dag kom han med en lampe. Såsandt som jeg står her så spøker du! sa Inger, men hun hadde længe skjönt at lampen vilde komme. De tændte den om kvælden og var i paradis, lille Eleseus han trodde visst det var solen. Ser du hvor forundret han er! sa Isak. Inger kunde herefter spinde i lampelys.

Han kom med lerret til skjorter og med nye komager til Inger. Hun hadde bedt ham om forskjellige farvevarer til uldgarn, han kom også med dem. Men en dag så kom han med en klokke. Med hvad? En klokke! Da blev Inger himmelfalden og det var ikke mål i hende en stund. Isak hængte klokken på væggen med forsigtige hænder og stillet den efter et skjøn, han trak loddene op og hadde den til at slå. Barnet vendte øinene efter den dype klang og så derefter på morn. Ja du kan gjerne undre dig! sa hun og tok gutten til sig og var selv rørt. For av alt godt her i ensomheten kunde intet måle sig med en stueklokke som gik hele den mørke vinter og slog timerne pent.

Så var veden kjørt, Isak begyndte i skogen igjen og hugget mere ved, gjorde sine gater og sin by av favnved til næste vinter. Han kom længer og længer bort fra husene nu, en stor vid li lå alt åpen for dyrkning og han agtet ikke at snauhugge marken mere, men herefter bare fælde de ældste trær med tør top.

Naturligvis hadde han også længe forståt hvorfor Inger hadde ordet om en seng til, nu fik han vel skynde sig og ikke utsætte det længer. Han kom hjem fra skogen en mørk kvæld og da var det gjort, familien var øket, gut igjen, Inger lå. Den Inger, imorges hadde hun villet ha ham ned i bygden: du skulde røre hesten litt igjen, sa hun, for han står bare og graver i spiltauget! – Jeg har ikke tid til slikt tøv, sa Isak og gik. Nu skjønnte han at hun bare hadde villet ha ham av veien, og hvorfor det? Han kunde været god at ha ved huset. – Hvorledes har det sig at du aldrig kan varsku? sa han. – Nu må du gjøre dig en seng og ligge i kammerset, svarte hun.

Det var nu forresten ikke gjort bare med en seng, det skulde også sengklær til. De hadde ikke to skindfelder, det vilde heller ikke bli råd til en ny feld før til næste høst når de fik nogen vædrer at slagte, men selv da vilde det ikke bli feld av et par væderskind. Isak slet ondt og frøs noget om nätterne nu en tid utover, han prøvet at grave sig ned i høiet under berghammeren, han prøvet at legge sig hos kjyrene, husvild var han. Det var en lykke at det alt var mai, så vilde juni komme, juli ...

Mærkelig så meget her var bragt istand i ødemarken nu, menneskebolig og buskapshus og ryddede marker, alt på tre år. Hvad bygget Isak nu? Et nyt skur, en skjå, tilbygg til stuen. Det dundret gjennom huset når han drev otte toms spiker ind og Inger kom nu og da ut og bad for de små. Javel, de små, snak med dem sålænge, syng til dem, lat han Eleseus få spandloket at banke med! Det skal ikke vare så længe med de store spikerne, det er just her de må være, i strækfiskene, i det som skal fæste hele tilbygget til huset. Siden blir det bare bord og to og en halv toms spiker, bare dukkeværk.

Kunde det undgås at han dunket! Der stod nu både sildtønden og melet og matvarerne i stalden for ikke at stå under åpen himmel, men flæsket tok smak av det, en skjå var den rene nødvendighet. Smågutterne måtte vel også kunne venne seg til noen hammerslag i vegg, Eleseus han var likesom blitt litt spæd og elendig, men den andre han pattet som en tyk gudsengel og når han ikke skrek så sov han. En makeløs unge. Isak vilde ikke motsætte seg at han blev hetende Sivert, det var kanskje bedst, skjønt han hadde atter tenkt sig Jakob. I somme tilfælder hadde Inger ret, Eleseus det var efter hendes præst og var fint, men Sivert det hette Inger sin morbror, herredskassereren, han som var ungkar og velfærdsmand uten arvinger. Hvad bedre kunde da barnet gjøre end at hete efter ham?

Så blev det ny våronn igjen og alt i jorden før pinse. Dengang Inger hadde bare Eleseus kunde hun umulig avse tid til at hjelpe manden, den førstefødte optok hende så; nu da hun hadde to børn rensket hun jordet og utrettet mangt andet omfremt: var med lange stunder i potetsættingen, sådde gulrot og næpe. En slik kone var ikke let at finde. Hadde hun ikke også væv oppe? Hun nyttet hvert øieblik til at løpe ut i kammerset og væve et par spoler og det blev halvuld vendtøi til underplagg for vinteren. Da hun fik farvet sit garn blev det blått og rødt kjoletøi til hende selv og de små, hun la tilslut flere farver ind og gjorde dynetræk til Isak av væven. Lutter nødvendige og nyttige ting, og så solide ting!

Se, nu var familien i marken kommet godt på fote og dersom årveien lyktes så var nybyggerne likefrem at misunde. Hvad stod tilbake? Høihus naturligvis, en løe med træskegulv i midten, det var et fremtidens mål, det vilde nåes som de andre mål, giv tid! Nu hadde vesle Sølvhorn kalvet, gjeiterne kidet og sauene lammet, det vrimlet av småfæ i bumarken. Og hvad med menneskene? Eleseus gik alt på sine ben hvor han vilde og lille Sivert var kristnet. Inger? Hun laget sig visst til med barn igjen, hun var så frodig. Hvad var endda en gang et barn for hende? Ingenting – det vil si store ting, pent småfolk, hun hovmodet sig over børnene og lot forstå at det ikke var alle som Gud betrodde slike store og pene børn. Inger var i fuld virksomhet med at være ung. Hun hadde et vansiret ansigt og hadde levet hele ungdommen opover som et utskud, gutterne så hende ikke skjønt hun både kunde danse og arbeide, de forsmådde hendes sødme, de vendte sig bort – nu var det hendes tid, hun utfoldet sig, hun stod idelig i flor og gik med barn. Isak selv, husbonden, han var og blev en alvorlig mand, men han hadde hat god fremgang og var tilfreds. Hvad han hadde holdt liv i sig med før Inger kom var meget dunkelt, potet og gjeitmælk, ja dristige retter uten navn; nu hadde han alt som nævnes kunde for en mand i hans kår.

Det blev tørke igjen, misvekst igjen. Lappen Os-Anders som kom forbi med sin hund kunde berette at folk i bygderne alt hadde slått kornet til kreaturfoder. – Nå. Så hadde de ikke noget håp? spurte Inger. – Nei. Men de har stængt sild. Han Sivert, morbror din, får landslot. – Han hadde nu ørlite før! Både i kjørrel og gryte! – Net som du, Inger! – Ja Gudsketak, det er ikke at klage. Hvad de sier om mig derhjemme? – Os-Anders vagger på hodet og slesker at han har ikke ord for det. – Dersom at du lyster en kum søtmælk så skal du bare orde det, sier Inger. – Du skal ikke kostværde! Men har du ørlite til hunden?

Mælken kom, hundematen kom. Lappen hørte en musik inde fra stuen og lydde: Hvad det er? – Det er stueklokken vores som slår, sa Inger og var revnefærdig av storhet.

Lappen vagget igjen på hodet og sa: dokker har hus og hest og middel, kan du nævne mig hvad dokker ikke har! – Nei vi kan ikke Gud fuldtakke. – Ho Oline bad mig om at hilse dig. – Nå. Hvor hun baler? – Tålelig. Hvor manden din er? – Han er og bryter. – De sier han har ikke kjøpt? Henkaster lappen. – Kjøpt? Hvem som sier det? – De sier det. – Hvem skulde han kjøpe av? Det er almenning. – Jaja. – Og nogen svettdråper har han lagt ned på denne jorden! – De sier det er staten sin jord?

Inger forstod ingenting av det og sa: Jaja det må så være. Er det ho Oline som har snakket på det? – Jeg mindes ikke hvem det var, svarte lappen og kastet sine vikende øine i alle retninger.

Inger forundret sig over at han ikke tagg om noget, det gjorde Os-Anders ellers altid, det gjør alle lapper, de tigger. Os-Anders sitter og karver i sin kridtpipestubb og tænder. Å for en pipe, han

røker og drager så hele hans gamle rynkede ansigt står som en rune. – Ja jeg gjør ikke at spørre om at det er dine børn, sa han og slesket mere. For de er så like dig. Net akkurat som da du selv var liten!

Inger som var en vanskapning og et utyske – naturligvis var det galt, men hun svulmet allikevel. Selv en lap kan gjøre et morhjerte glad. – Dersom at ikke sækken din var så full så skulde du få ørlite i han, sa hun. – Nei du skal ikke kostvørde!

Inger går ind med barnet på armen og imens er Eleseus tilbake hos lappen. De kommer godt overens, gutten får se noget rart i lappens sæk, noget loddent, han får klappe det. Hunden står og pister og gjør. Da Inger kom ut med nisten gir hun et lite støn og setter sig ned på dørhellen: hvad det er du bærer? spør hun. – Nei det er ikke noget. En hare. – Jeg så det. – Han småkaren din vilde se han. Det var hunden som jaget han op idag og dræpte han til mig. – Her er maten din! sa Inger.

V

Det var en gammel erfaring at mindst to uår fulgte på hverandre, Isak var blitt tålsom og fandt sig i sin lot. Kornet brandt op og høiavlingen var måtelig, men poteten så atter ut til at greie sig; det var altså galt nok, men det var ikke nød. Isak hadde endda engang favnved og tømmerstokker at bringe til bygden og da det var stengt sild rundt hele kysten hadde folk godt med penger at kjøpe ved for. Det så mest ut som en styrelse at kornet slog feil, for hvor skulde han ha trasket dette korn uten en løe med trəskegolv? Lat det bare være styrelse, det skader ikke i lengden.

En anden sak var det at nye ting kunde dukke op og uroe ham. Hvad var det nu en viss lap hadde sagt til Inger i sommer – at han ikke hadde kjøpt? Skulde han kjøpe, hvorfor det? Marken lå jo her, skogen stod her, han dyrket op og reiste et hjem midt i urnaturen, fødte sin familie og sine dyr, skyldte ingen, arbeidet, arbeidet. Han hadde flere ganger tænkt at tale med lensmanden når han var nede i bygden, men det var blitt utsat; lensmanden hadde ikke noget godt ord og Isak var fåmælt. Hvad skulde han si når han kom, hvad skulde han ha til ærend?

En dag om vinteren kom lensmanden selv kjørende ut til nybygget, han hadde en mand med og mange papirer i en væske – og der var da selve lensmand Geissler. Han så den store åpne li som var avskoget og lå jævn og pen under sneen, han trodde vel at hele vidden var dyrket og sa: dette er jo et stort bruk, mener du at få slikt for ingenting?

Der var det kommet! Isak fik en rædsel i livet og svarte ikke.

Du skulde ha kommet til mig og kjøpt marken, sa lensmanden. – Ja. —

Lensmanden talte om skyldsætting, om skjel, skat, kongelig skat, sa han, og da Isak fik litt forklaring fandt han det mindre og mindre urimelig. Lensmanden ærtet sin følgesvend og sa: nå, du skjønsmann, hvor stor er indmarken? Men han ventet ikke på svar, han bare skrev op indmarken på slump. Han spurte Isak om høilassene, om potettønderne. Og hvorledes skulde de bære sig ad med skjel? De kunde ikke gå op skjel i livdyp sne i skogen, men om sommeren var det ikke kommandes hit for mennesker. Hvad hadde Isak selv tænkt sig til skog og bumark? – Det visste ikke Isak, han hadde hittil tænkt sig som sit alt han så. Lensmanden sa at staten satte grænser. Jo større vidde du får des mere koster det, sa han. – Nå. – Ja. Og du får ikke alt du kan gape over, du får til dit behov. – Nå. —

Inger satte mælk frem og lensmanden og hans følgesvend drak. Hun kom med mere mælk. Lensmanden stræng? Han strøk endog Eleseus over håret og sa: er det stener han leker med? Få se de stenene. Hvad er dette? De er så tunge, det er visst et eller andet slags metal i dem. – Det er nok av slikt opi fjældet, sa Isak.

Lensmanden vendte tilbake til forretningen: Det er vel sør- og vestover det er værdifuldest for dig? spurte han Isak. Skal vi si en fjerding sørover? – En hel fjerding! Utbrøt følgesvenden. – Du kunde ikke dyrke op to hundrede alen, sa lensmanden kort. – Isak spurte: Hvad koster en fjerding? – Lensmanden svarte: Det vet jeg ikke, det vet ingen. Men jeg vil foreslå en ringe pris, her er mile ind i ødemarken og ingen adkomst.

Ja men en hel fjerding! sa følgesvenden igjen.

Lensmanden skrev en fjerding sørover og spurte: Og opover mot fjældene? – Der må jeg ha til vandet. Der er et stort vand, svarte Isak.

Lensmanden skrev. – Nu nordover? – Det er ikke så nøie, svarte Isak. Det er ikke ordentlig skog på myrene.

Lensmanden skrev efter sit eget hode en halv fjerding. – Mot øst? – Det er heller ikke så nøie. Det er bare fjældet over til Sverige.

Lensmanden skrev.

Da han hadde skrevet regnet han det hele over på et øieblik og sa: naturligvis blir dette en stor eiendom og hadde den ligget nede i bygden kunde ingen ha kjøpt den. Jeg vil foreslå et hundrede dalers penge for alt. Hvad mener du? spurte han følgesvenden. – Følgesvenden svarte: Det er jo ingen

pris! – Hundrede daler! sa Inger. Du skal ikke få så stor vidde, Isak! – Nei, sa Isak. – Følgesvenden grep til: Det er som jeg sier! Hva skal dokker gjøre med en slik vidde?

Lensmanden sa: Dyrke den.

Han hadde sittet her og slitt og skrevet, nu og da var det barneskrik i stuen, han vilde vel nødig skrive op igjen det hele, han kom ikke hjem før langt på nat, nei ikke før imorgen tidlig. Han la papirene egenrådlig i væsken. – Gå ut og spænd for! sa han til følgesvenden. Han vendte sig til Isak og erklærte: Egentlig burde du hat stedet for ingenting og betaling atpå, slik som du har arbeidet. Og det vil jeg si i mit forslag. Så får vi se hvormeget staten vil ha for at gi skjøte.

Isak – Gud vet hvorledes han hadde det. Det var som om han ikke hadde noget imot at det blev sat høi pris på hans sted og på hans uhyre arbeide her. Han holdt det vel ikke for umulig at kunne klare et hundrede daler i tidens løp, derfor sa han ikke mere, han kunde arbeide som før og dyrke op jorden og gjøre forfalden skog op i favnved. Isak var ikke av dem som speidet, han holdt ikke utkik efter tilfældigheter, han arbeidet.

Inger takket lensmanden og bad ham være deres mand hos staten.

Ja. Men jeg avgjør jo ingenting, jeg bare skriver min mening. Hvor gammel er den mindste der? – Skikkelig et halvt år. – Gut eller pike? – Gut.

Lensmanden var ikke stræng, men overfladisk og lite samvittighetsfuld. Sin skjøns- og takstmand, stævnevidnet Brede Olsen overhørte han, den vigtige handel ordnet han på lykke og fromme, en stor affære, avgjørende for Isak og hans kone selv og avgjørende for deres efterkommere kanske i utallige slægtled, skriftfæstet han på slump, lensmanden bare skrev. Men han viste nybyggerne megen venlighed, han tok op av lommen en blank ort og gav lille Sivert i hånden, så nikket han og gik ut i slæden.

Pludselig spurte han: Hvad heter dette stedet? – Heter? – Hvad navn har det? Vi må sætte et navn.

Det hadde ikke menneskene tænkt på, de så på hverandre Inger og Isak.

Sellanrå? sa lensmanden. Han fandt det vel på, det var kanske ikke noget navn engang, men han gjentok: Sellanrå! nikket og kjørte.

Alt på slump, grænserne, prisen, navnet ...

Nogen uker senere hørte Isak engang han var nede i bygden at det var ugreie med lensmand Geissler, det var blit spurlag efter nogen penger som han ikke kunde vise ret for og han var blit mældt til amtmanden. Så galt kunde ske, somme mennesker tumler livet frem, så støter de imot dem som går det!

En dag Isak har været i bygden med et av sine siste vedlass og er på hjemveien oplever han at få kjøre lensmand Geissler på sin slæde. Lensmanden trådte bare ut av skogen med en håndkuffert og sa: Lat mig få sitte på hos dig!

De kjørte en stund, ingen av dem talte. En enkelt gang tok lensmanden op en flaske og drak av den, han bydde også Isak som avlog. Jeg er ræd for maven min på denne turen, sa lensmanden.

Han begyndte at tale om Isaks gårdhandel: jeg ekspederte saken straks og anbefalte den varmt. Sellanrå er et pent navn. Egentlig så skulde du hat stedet for ingenting, men hadde jeg skrevet det så vilde staten ha blit ublu og sat sin egen pris. Jeg skrev femti daler. – Nå, så skrev dokker ikke hundrede daler? – Lensmanden rynket brynene og tænkte sig om: Såvidt jeg mindes skrev jeg femti daler.

Hvor skal dokker fare nu? spurte Isak. – Over til vesterbotten, til min kones familje. – Det blir ondt at komme over på denne tid av året. – Det går vel. Kan ikke du følge mig et stykke? – Jo. Dokker skal ikke gå alene. —

De kom til nybygget og lensmanden lå natten over i kammerset. Om morgningen tok han sig atter en sup av flasken og sa: jeg ødelægger visst maven min på denne turen! Han var ellers som forrige gang da han var her, velvillig avgjørende, men vimset og lite optat av sin skjæbne; kanske var den heller ikke så sørgelig. Da Isak dristet sig til at si at ikke hele lien var dyrket, men bare litt, nogen små ruter, gav lensmanden det forbausende svar: det forstod jeg meget godt da jeg sat her og

skrev dengang. Men min kjøregut, Brede, han forstod ingenting, han er en flab. Departementet har et slags tabel. Når det var så få høilass og så få potettønder på så stor indmark som jeg opgav så sier departementets tabel at det er elendig jord, billig jord. Jeg var på din side, og jeg skal ta saligheten min netop på det skjælmstykket. Det er to og tredive tusen slike karer som du vi skulde ha her i landet. – Lensmanden nikket og henvendte sig til Inger: Hvor gammel er den mindste? – Han er nu tre fjerdingår. – Nå det er gut? – Ja. —

Men du skal drive på og få gårdhandelen din ordnet så snart som mulig, sa han til Isak. Det er en anden mand som nu vil kjøpe omtrent midtveis mellem her og bygden, men da stiger dette stedet i pris. Kjøp nu du først, så kan det stige siden! Så har du litt igjen for slitet dit. Det var du som begynte i ødemarken.

Folkene var taknemmelige for hans råd og spurte om det ikke var ham selv som skulde ordne med handelen. Han svarte at han hadde gjort det han kunde, det kom nu bare an på staten. – Jeg reiser nu til vesterbotten og kommer ikke igjen, sa han like ut.

Han gav Inger en ort og det var altfor meget. Husk på at bringe litt slagt ned i bygden til min familje, sa han, en kalv eller sau, hvad dere har. Min kone betaler. Tak også med et par gjeitoster nu og da, børnene er glad i dem.

Isak fulgte ham over fjældet, og på høiden var det hård skare så det var godt at gå. Isak fik en hel daler.

Slik fôr da lensmand Geissler bort og kom ikke tilbake til bygden. Det samme kunde det være, syntes folk, han blev holdt for en upålitelig person og en æventyrer. Ikke for det at han ikke visste nok, han var en vellært mand og hadde studeret meget, men han slog for stort på og brukte andres penger. Det blev oplyst at det var efter en skarp skrivelse fra amtmænd pleym at Geissler var rømt, men hans familje blev det intet gjort ved og den bodde en god stund efter i bygden, det var konen og tre børn. Forøvrig varte det ikke længe før de manglende penger blev sendt fra Sverige, lensmandsfamiljen sat da ingenlunde længer i pant, men vedblev at bo på sit sted fordi det lystet den.

For Isak og Inger hadde samme Geissler ikke været nogen dårlig kar, tværtimot. Gud vet hvorledes nu den nye lensmand vilde bli, om kanske hele handelen med nybygget skulde gjøres op igjen!

Amtmanden sendte en av sine skrivere op til bygden, det var den nye lensmand. Han var en mand i firtiårs alder, søn av en foged og hette Heyerdahl; han hadde været for fattig til at bli student og embedsmand, men han hadde sittet på amtskontoret og skrevet i femten år. Da han aldrig hadde fått råd til at gifte sig var han ungkar, amtmænd pleym hadde arvet ham efter sin formand og git ham den samme usle løn som før var git; Heyerdahl mottok sin løn og skrev. Han blev en fortrykt og vissen mand, men påpasselig og retskaffen, han var også dygtig til arbeider som han engang hadde lært og så langt hans ævner rak. Nu da han blev lensmand begynte han at få adskillig selvfølelse.

Isak tok mot til sig og gik til ham.

Saken Sellanrå – jo her er den, kommet tilbake fra departementet. De vil ha forklaring på mangt og meget, det hele er jo i ett rot fra denne Geisslers hånd, sa lensmanden. Det kongelige departement vil vite om det er store og kanske herlige multebærmyrer på eiendommen. Om det er tømmerskog. Om det muligens er ærtser og adskillige metaller i bjærgene trindt omkring. Det er nævnt et stort fjældvand, er det fisk i det? Denne Geissler har rigtignok git nogen oplysninger, men han var jo ikke en mand at stole på, jeg må sitte her og gjennomgå alle ting efter ham. Nu skal jeg komme op til dit sted, til Sellanrå, med det første og undersøke alt og taksere det. Hvormange mil er det dit? Det kongelige departement vil ha ordentlig skjel opgåt, naturligvis må vi gå op skjel. – Det blir ondt at gå op skjel før utpå sommeren, sier Isak. – Det må vel late sig gjøre. Vi kan ikke vente til utpå sommeren med at gi departementet svar. Jeg kommer en av dagene. På samme turen skal jeg på statens vegne sælge noget dyrkningsmark til en anden mand. – Er det han som skal kjøpe midtveis mellem mig og bygden? – Det vet jeg ikke, jo det er det kanske. En mand herfra, min takstmand forresten, mit stævnevidne. Han har spurt Geissler om at få kjøpe, men Geissler har avvist ham og svaret at han

kunde ikke dyrke to hundrede alen engang! Så skrev manden til selve amtskontoret og nu har jeg fåt saken til uttalelse. Ja den Geissler!

Lensmand Heyerdahl kom til nybygget og hadde skjønsmann Brede med, de hadde gått sig våte på myrene og blev endda våtere da de skulde gå op skjel i brånende vårsne opover fjældet. Lensmanden var ivrig den første dag, men den næste gik han træt og stod bare igjen langt nede og ropte og pekte. Det var ikke lenger tale om at skjærpe „bjærgene trindt omkring“, og multebærmyrene skulde på det nøieste bli undersøkt på hjemveien, sa han.

Departementet hadde fremsat mange spørsmål, det hadde vel atter en tabel. Det eneste som det var mening i var spørsmålet om skogen. Det var meget rigtig noget tømmer og det stod indenfor Isaks fjerding, men der fandtes ikke trælast til salg, bare til husbruk godt og vel. Men selv om her hadde været nok av tømmer, hvem kunde drive det milevis frem til folk? Det kunde bare kværnkallen Isak når han i vinterens løp kjørte nogen stokker til bygden og fik planker og bord igjen.

Det viste sig at den mærkelige mand Geissler hadde git en fremstilling som ikke var til at komme forbi. Der sat nu den nye lensmand og prøvet at imøtegå ham og finde en feil at rette, men opgav det. Han spurte bare oftere end Geissler sin følgesvend og skjønsmann til råds og tok hensyn til hans ord, og samme skjønsmann måtte vel ha omvendt sig og fåt et andet syn siden han selv blev kjøper i statens almenning. – Hvad du mener om prisen? spurte lensmanden. – Femti daler er evig nok for den som kjøpe skal, svarte skjønsmannen. – Lensmanden formulerte det i pyntelig sprog. Geissler hadde skrevet: manden vil fra nu av også få årlig skat at utrede, han ser sig ingen utvei til at betale en høiere kjøpesum end femti daler fordelt på ti år. Staten kan motta hans tilbud eller frata ham hans mark og hans arbeide. – Heyerdahl skrev: manden ansøker ærbødigst det høie departement om at få beholde den mark som ikke er hans, men som han har nedlagt et betydelig arbeide på, for 50 – femti – speciedaler, at betale i terminer efter departementets velvillige skjøn.

Jeg tror det skal lykkes mig at sikre dig eiendommen, sa lensmand Heyerdahl til Isak.

VI

Idag skal storoksen avgårde. Den er blitt et uhyre dyr og for kostbar at holde her på nybygget, Isak skal ned i bygden med den, avhænde den og få en høvelig fors okse med tilbake.

Det er Inger som har sat dette igjennem og Inger visste vel hvad hun gjorde da hun fik Isak avsted netop idag.

Skal du gå så må det være idag, sa hun. Oksen er fremfødd, det er god pris på fremfødd slagt om våren, han kan sendes til byen, der er det så storveies hvad de betaler. – Jaja, sa Isak. – Det værste er om at oksen skulde bli farlig for dig på veien. – Det svarte ikke Isak på. – Men nu har han jo småt været ute en ukes tid og set sig om og blitt vant. – Isak tidde. Men han hængte en stor kniv i slir på sig og tok oksen ut.

Å for en rugg, blank og frygtelig, lænderne gynget på den når den gik. Den var nokså lavbenet; når den løp brøt den ungskog ned med brystet, den var som et lokomotiv. Dens hals var vældig indtil vanskaphet, i denne hals bodde en elefants styrke.

Dersom at han nu bare ikke slår sig gal for dig, sa Inger. – Isak svarte om en stund: Jaja, så får jeg slagte han på veien og bære kjøtet.

Inger satte sig ned på dørhellen. Hun hadde ondt og var flammet i ansigtet, hun hadde holdt sig opret til Isak gik, nu blev han borte med oksen i skogen og Inger kunde ynke sig uten fare. Lille Eleseus taler alt og han spør: Mama ondt? – Ja ondt. – Han hærmer efter morn, tar sig til ryggen og ynker sig. Lille Sivert sover.

Inger får Eleseus med sig ind, gir ham saker og ting at leke med på gulvet og går selv tilsengs. Stunden var kommet. Hun er hele tiden ved fuld samling, hun holder øie med Eleseus, hun kaster blikket bort på væggen og ser hvad klokken er. Hun skriker ikke, rører sig knapt; en kamp foregår i hendes indvolde, en byrde glider pludselig ifra hende. Næsten i samme øieblik hører hun et fremmed skrik i sin seng, en liten velsignet røst stakkar, og nu har hun ingen ro, men løfter sig op og ser nedover sig. Hvad ser hun? Hendes ansigt blir i samme nu gråt og uten uttrykk, uten forstand, et støn høres, det er så unaturlig, så umulig, det er som et skjevt hyl ifra hende.

Hun synker tilbake i sengen. Det går et minut, hun har ingen ro, det lille skrik i sengen blir sterkere, hun løfter sig atter op og ser – å Gud, det værste av alt, ingen nåde, barnet var atpå kjøpet pike. —

Isak var kanskje ikke kommet en halv mil bort, det var en knap time siden han gik ut av gården. I løpet av ti minutter var barnet født og dræpt.

Isak kom hjem igjen den tredje dag, han leiet i bånd en sultefodret fors okse som næppe kunde røre sig, derfor var veien blitt så lang.

Hvorledes gik det? spurte Inger, og endda var hun selv så nedfor og syk.

Det hadde gått tålelig. Jaja storoksen hadde jo været gal den siste halvmil og Isak hadde måttet binde den og hente hjelp fra bygden. Da han så kom tilbake hadde oksen slitt sig og ikke været at finde på en stund. Nå, det gik jo alt sammen, handelsmanden som kjøpte op slagt til byen hadde betalt godt. – Og her er nu den nye oksen, sa Isak, lat børnene komme og se han!

Den samme interesse for hvert nyt dyr, Inger så på oksen og kjendte på den, spurte om prisen; lille Sivert fik sitte på ryggen av den. – Jeg savner så storoksen, sa Inger, han var så blank og snil. Bare de nu slakter han pent!

Dagene blev optat med onnearbeide, kreaturerne var utslupne, i det tomme fjøs stod potet i kasser og binger for at gro. Isak sådde endda mere korn i år og brukte sin yterste flid med at få det pent i jorden, han gjorde senger til gulrot og næpe og Inger sådde frø. Alt gik som før.

Inger gik en tid med en høipose over maven for at være tyk, hun minket litt på høiet efterhvert og kastet tilslut posen. Isak blev endelig en dag opmærksom og spurte forundret: Hvorledes var det, blev det ikke til noget dennegang? – Nei, sa hun, ikke dennegang. – Nå. Hvorfor det? – Det hadde

sig vel så. Hvad du tror, Isak, før du får brutt op alt dette som vi ser! – Gik det galt med dig? spurte han. – Ja. – Nå. Får du ikke selv ilde? – Nei. Jeg har så ofte tænkt på om at vi ikke kunde få os gris. – Isak, sen i vendingen, svarte om en stund: Ja gris – jeg har tænkt på han hver vår. Men sålänge det ikke blir mere potet og mere småpotet og ørlite korn så har vi ikke noget at gi han. Vi får nu se iår. – Det kunde ha været så godt at ha gris. – Ja. —

Dagene går, det kommer regn og aker og eng står pent, det blir nok til noget iår! Små og store oplevelser følger, det er mat, søvn og arbeide, det er søndager med ansigtsvask og kjæmmet hår, Isak sitter i ny rød skjorte som Inger har vævet og sydd. Så hænder det at det jævne liv uroes av en større tildragelse: en sau med lam har gått sig fast i en bergklype, de andre sauer kommer hjem om kvælden, Inger savner øieblikkelig de to liv som er borte, Isak ut at lete. Og Isaks første tanke er at når galt skulde være er det et held at det er søndag så han ikke hæfter sig bort fra arbeidet. Han leter i timer, det er en endeløs bumark, han går og går; hjemme er hele huset i spænding, morn tysser på sine børn med de korte ord at to sauer er borte, ti stille! Alle er med i omsorgen, hele det lille samfund, selv kjerne skjønner at noget usædvanlig er påfærde og rauter, for Inger er ute iblandt og lokker med høi røst imot skogen skjønt det snart er nat. Det er en ødemarkens begivenhet, en komunal ulykke. Da Inger får børnene lagt går hun også selv ut og leter. Iblandt så soer hun, men får intet svar, Isak er vel så langt borte.

Hvor i alverden er sauene, hvad har hendt dem? Er bjørnen ute? Er vargen kommet over fjældet fra Sverige og Finland? Ingen av delene, da Isak finder sauen står den fast i en bergklype med et brukket ben og oprevet jur. Den må være holdt længe i klypen, skjønt den er alvorlig såret har den gnaget græsset ned til den bare muld omkring sig. Isak løfter sauen op og frelser den, det første den gjør er at søke beite. Lammet patter straks, det er den rene lægedom for det stakkars såre jur at bli tømt.

Nu finder Isak sten og fylder den farlige bergklypen, den lumske bergklypen, den skal aldrig mere bryte et saulår! Isak bruker buksesæler av læder, han tar dem av og spænder dem om sauen og holder det oprevne jur på plass. Så løfter han sauen på akslen og går hjem med den. Lammet følger.

Siden? Spjelker og tjærekluter. Om nogen dager begynder sauen at sprætte med den syke fot fordi såret klør og gror. Jo alt sammen retter sig igjen – til næste gang noget hænder.

Daglig liv, tildragelser som fylder nybyggerne helt. Å det er ingenlunde småtterier, det er skjæbne, det gjælder lykke, nydelse og velfærd.

Isak nytter tiden mellem onnerne til at telge på nogen nye tømmerstokker han har liggende, han har vel en tanke med det. Han bryter desuten mangel nyttig sten og får den frem tilgårds; når han har fått nok sten legger han den op til mur. Hadde det nu været som for et år siden eller så vilde Inger ha været nysgjerrig og undret sig over hvad mandens tanke var, men nu syslet hun helst med sit eget og gjorde ingen spørsmål. Inger er flittig som før og steller hus og børn og dyr, men hun har begyndt at synge, det gjorde hun ikke før, hun lærer Eleseus kvældsbon, det gjorde hun ikke før. Isak savner hendes spørsmål, det var hendes nysgjerrighet og hendes ros over det han fik istand som gjorde ham til en tilfreds mand og en makeløs mand, nu går hun forbi og sier i høiden at han sliter sig ihjæl. Hun må allikevel ha farett ilde den siste gangen! tænker han.

Oline kommer på nyt besøk. Hadde det nu været som ifjor vilde hun ha været velkommen, nu er det anderledes. Inger møter hende fra første øieblik med uvilje, hvad nu grunden kunde være, men Inger er blitt fiendsk.

Jeg trodde så halvt at jeg kom i retten tid igjen, sa Oline fintalende. – Hvorledes? – Ja at den tredje skulde kristnes. Hvorledes er det? – Nei, sa Inger, for den saks skyld skulde du ikke ha umaket dig. – Nå. —

Oline går over til at skryte av smågutterne som er blitt så store og pene, av Isak som dyrker jord og nu ser ut til at ville bygge igjen – storveies, ikke maken noget sted! Og kan du fortælle mig hvad han skal bygge? – Nei det kan jeg ikke, det må du spørre han selv om. – Nei, sa Oline, det er ikke noget som skjeller mig. Jeg skulde nu bare se hvorledes at dokker hadde det, for det er en stor

glæde og trøisomhet for mig. Guldhorn vil jeg ikke spørre om eller ta på tungen mere, hun har nu fåt det som hun skulde ha det!

Det går en stund med godt prat og Inger er ikke lenger så uvenlig. Da klokken borte på væggen slår sine herlige slag får Oline tårer i øinene og har aldrig i sit fattige liv hørt et slikt kirkeorgel, Inger blir rik og generøs igjen til sin ringe slægtning og sier: Du skal komme ut i kammerset og se på væven min!

Oline blir dagen ut. Hun taler med Isak og lovorder alle hans gjærninger. – Jeg hører du har kjøpt en mil på hver kant, kunde du ikke hat det for ingenting? Hvem misundte dig?

Isak får nu den ros han har savnet og blir mere til kar: Det er nu regjeringen jeg kjøper av, svarer han. – Jaja, men hun skulde vel ikke være noget rovdyr imot dig, regjeringen. Hvad du bygger? – Det vet jeg ikke. Det blir ikke noget videre. – Du baler og du bygger! Du har malte dører og slagklokke på væggen, så er det vel storstue du bygger? – Du skal ikke ape! svarer Isak. Men han liker sig godt og sier til Inger: kan du ikke koke ørpitterlite rømmegrøt til den som fremmed er? – Nei, svarer Inger, for jeg har nys kjærnet. – Jeg aper ikke, jeg er bare et enfoldig kvindfolk som spør sig for, skynder Oline sig at svare. Jaja når at det ikke er storstue så er det vel et overhændig hus til al loen din. Du har akrer og enger, det står og vokser net som i bibelen med mælk og honning.

Isak spør: Hvorledes tegner årveien på dokkers kanter? – Jaja det står nu der. Dersom at bare ikke vorherre sætter ild på det iår også og brænder det op, forlate min synd! Alt står i hans hånd og almagt. Men så storveies som her hos dokker er det ingen steder hos os, det være evig langt fra!

Inger spør efter andre av folket sit, især efter Sivert morbror, herredskassereren, han er familjens store mand og har notbruk og naust, han vet snart sagt ikke hvor han skal gjøre av al sin middel. Under denne tale blir jo Isak mere og mere borte og hans nye byggeforetakende glemt. Han sier da tilslut: Nei efterdi du endelig vil vite det, Oline, så er det akkurat en liten løe med træskegulv jeg prøver at få mig op.

Skjønnte det! svarer Oline. Folk som er folk bruker at tænke fremover og bakover og ha alting i hodet. Her er ikke at nævne krus eller kjørrel som ikke du har utgrundet. Var det træskegulv du sa?

Isak er et stort barn, han tåler ikke Olines smiger og gjør sig litt til nar: Hvad den nye husbygning anbetræffer så skal det være træskegulv i han, det er min agt og mening, sier han. – Træskegulv! sier Oline beundrende og vagger med hodet. – For hvad skal vi med korn på akeren når at vi ikke kan træske det? – Det er som jeg sier: du grunder ut alt i hodet. – Inger er atter blit umild, pratet mellem de to har vel ophidset hende, hun sier pludselig: Rømmegrøt – hvor vil du jeg skal ta rømmen ifra? Er det rømme i elven?

Oline møter faren: Inger, kjære velsigne dig, har du ikke bønnehørelse? Du skal ikke orde om rømmegrøt eller nævne han! Et menneske som jeg som bare ræker i gårdene!

Isak sitter litt til, så sier han: Nei her sitter jeg som skal bryte mere sten til muren min! – Ja det går sten til en slik mur som din! – Sten? svarer Isak. Ja det er net akkurat som det aldrig skulde bli nok. —

Da Isak er gåt blir de to kvindfolk mere sams igjen, de har så meget at tale om fra bygden, timerne går. Om kvælden får Oline se hvor buskapen har vokset, tre kjyr med oxen, to kalver, et mylder av gjeit og sau. Hvor skal det ende! spør Oline og ser til himmels.

Hun blir natten over.

Men dagen efter går hun. Hun har atter fåt med sig noget i et knytte og da Isak er i stenbruddet gjør hun en liten omvei for at undgå ham.

To timer efter kommer Oline tilbake til nybygget, træder ind og sier: Hvor er han Isak?

Inger står og vasker op. Hun skjønner at Oline må ha passeret Isak og børnene som er i bruddet, hun aner straks uråd: Han Isak? Hvad du vil han Isak? – Nei hvad jeg vil han! Men jeg fik ikke bydd han farvel. – Taushet. Oline siger uten videre ned på en bænk som om benene ikke vilde bære hende mere. Hun indvarsler med vilje noget usædvanlig, netop ved sin dånefærdighet.

Inger styrer sig ikke lenger, hendes ansigt er fuldt av raseri og rædsel, hun sier: Jeg fik en helsing fra dig med han Os-Anders. Det var en pen helsing! – Hvorledes? – Det var en hare. – Hvad du sier? spør Oline forunderlig mildt. – Du skal ikke vær at nægte det! roper Inger vild i øinene. Jeg skal drive denne træøsen midt i kjæften på dig! Se der!

Slog hun? Javisst. Og da ikke Oline tumler for det første slag, men tværtimot mukker og roper: Du skal vare dig! Jeg vet hvad jeg vet om dig! Så bruker Inger træøsen videre og får Oline ned på gulvet, får hende under sig, knægår hende.

Vil du bent tyne mig? spør Oline. Hun hadde denne frygtelige haremund over sig, et stort stærkt kvindfolk med et banketræ av en slev i hånden. Oline var alt bulnet av slag, hun blødde, men hun mukket mere og gav sig ikke: nå, du vil tyne mig og! – Ja – dræpe dig, svarer Inger og slår. Der har du! Jeg skal slå dig ihjæl! – Hun hadde nu visshet, Oline kjendte hendes hemmelighet og hun brydde sig om ingenting mere. – Der har du i trynet dit! – Trynet mit? Det er du som har tryne! Stønner Oline. Vorherre har skåret et kors i ansigtet dit!

Da Oline er så seig at få bugt med, så forbandet seig, må Inger holde inde med sine slag, de er til intet, de maser hende selv ut. Men hun truer – å hun truer med træøsen under Olines øine, at hun skal få mere, hun skal få evig nok! Jeg har en bordjunge, du skal få se han!

Hun reiser sig op som for at lete efter kniven, efter bordjungen, men nu er hendes værste ophidselse over og hun bare bruker mund. Oline kommer sig op på bænken igjen gul og blå i ansigtet, bulnet og blodig, hun stryker håret bort, retter på sit hodeplagg, spytter; hendes mund er opsvulmet. Dit kreatur! sier hun.

Du har været i skogen og snuset, roper Inger, det er det du har brukt timerne til, du har fundet den ørlille graven. Men du skulde ha gravet et hul til dig selv med det samme. – Nu skal du få se! svarer Oline og hun lyser av hævnghærrighet. Jeg sier ikke mere men det blir ikke lenger stue med kammers og orgelværk i klokken. – Det rår ikke du for! – Det skal ho Oline og jeg råde for!

De to kvindfolk kjækler herom. Oline er ikke så grov og hørøstet, nei hun er likefrem fredelig i sin grumme ondskap; men hun er indætt og farlig: jeg ser efter knyttet mit, jeg angrer på at jeg la det igjen i skogen. Du skal få ulden igjen, jeg vil ikke eie den! – Nå, så tror du jeg har stjålet den? – Selv vet du hvad du har!

Det kjækler de atter om. Inger tilbyr at peke på dem av sine sauer som hun har klippet ulden av, Oline spør fredelig og melet: Jaja, men hvem vet hvor du fik den første sauen? Inger nævner navn og sted hvor hendes første sauer var i foder med sine lam. Og du skal bare klinke klare vare dig for munden din! truer hun. – Haha! ler Oline så småt. Hun har altid hver gang et svar og gir sig ikke: munden min? End din egen mund!

Hun peker på Ingers vanskaphet og kalder hende en skabelon for Gud og mennesker. Inger svarer fræsende, og fordi Oline er fet kalder hun hende et ister – et slikt hundeister som du er! Og du skal få tak for haren som du sendte mig! – Haren? Dersom at jeg hadde været så fri for synd som for den haren! Hvorledes så han ut? – Hvorledes ser en hare ut? – Som du. Net akkurat som du. Og du skulde ikke ha fornøden at se på harer. – Du skal ha dig ut! Skriker Inger. Det var du som lot han Os-Anders komme med haren. Jeg skal få dig på straf. – Straf? Var det straf du nævnte? – Du misunder mig alt jeg har og du stekes op av misundelse til mig, vedblir Inger. Du har snartsagt ikke fåt søvn på øinene siden at jeg blev gift og fik han Isak og alt det som her er. Du store Gud og fader, hvad du vil mig? Er det min skyld at børnene dine ikke kom sig nogen steder hen og blev til noget? Du tåler ikke at se at børnene mine er velskapte og har grommere navne end som dine, og kan jeg hjelpe for at de er penere av kjøt og blod end som dine var!

Skulde noget gjøre Oline rasende så var det dette. Hun hadde været så mange ganger mor og hadde intet andet end børnene slike som de nu engang var, hun gjorde dem gode og skrytte av dem, løi på dem fortjenester de ikke hadde og skjulte deres brøst. – Hvad du sier? svarer hun Inger. At du ikke søkker i jorden av skam! Børnene mine, de som var himlens lyse engleskarer imot dine! Er det børnene mine som du våger at ta på tungen? De var allesammen syv guds skapninger da de var små

og nu er de voksne og store alleihop. Du skal ikke vør! – End ho lise, kom ikke hun på straf, hvorledes var det? spør Inger. – Hun hadde ikke gjort noget, hun var uskyldig som en blomster, svarer Oline. Og hun er da gift i Bergen og går med hat, men hvad gjør du! – Og hvorledes var det med han nils? – Jeg estimerer ikke at svare dig. Men du har nu et av dine liggende borti skogen, hvad har du gjort med det? Du har dræpt det! – Hut og tiks og snask ut med dig! skriker Inger igjen og går Oline på livet.

Men Oline viker ikke, hun ikke engang reiser sig. Denne uforfærdethet som likner forhærdelse lammer Inger igjen og hun sier bare: Nei jeg skal benest lete op bordjungen! – Det skal du ikke vør, råder Oline til, jeg skal nok gå av mig selv. Men hvad det angår at du huter ut dit eget folk så er du et kreatur! – Ja du skal bare gå!

Men Oline går ikke. De to kvindfolk kjækler endnu en god stund og hver gang stueklokken slår halvt eller helt slag så hånler Oline og gjør Inger rasende. Tilslut kommer de begge i mere ro og Oline gjør sig færdig til at gå. Jeg har lang vei og natten imot mig, sier hun. Og det var skrot, jeg kunde jo ha tat med mig ørlite mat hjemmefra, sier hun.

Hertil svarer ikke Inger noget, hun har fått sin forstand tilbake og slår vand i et fat til Oline: der – dersom at du vil tørke dig over! sier hun. Oline indser at hun bør fli sig før hun går, men da hun ikke vet hvor hun er blodig vasker hun feil. Inger står og ser på dette en stund, så peker hun: Der – far over tindingen også! Nei den andre tindingen jeg står jo og peker! – Kunde jeg vite hvad for en tinding du peker på! svarer Oline. – Det er mere på munden din også. Er du snoft ræd vand? spør Inger.

Det ender med at Inger må vaske den sårede og slænge et håndklæde til hende.

Hvad det var jeg skulde sagt, sier Oline mens hun tørker sig, og hun er så fuldkommen fredelig igjen, hvorledes skal han Isak og børnene stå det over? – Vet han det? spør Inger. – Vet han det ikke! Han kom og fik se det. – Hvad han sa? – Hvad kunde han si! Han blev målløs likesom jeg.

Taushet.

Det er du som er skyld i altsammen! klager Inger og brister i gråt. – Dersom at jeg hadde været så fri for synd! – Jeg skal spørre han Os-Anders, det kan du være viss på. – Gjør så!

De taler det over i ro og Oline synes at bli mindre hævngjærrig. Hun er politiker av høi rang og er vant til at finde utveier, nu ytrer hun endog et slags medfølelse: at når det nu kommer op så blir det stor synd i han Isak og børnene. – Ja, sier Inger og gråter mere. Jeg har grubliseret og grubliseret på det nat og dag. – Oline tænker sig som en frelse at hun kunde være til nogen hjælp. Hun kunde kanskje komme og være her på nybygget når Inger blev sat fast.

Inger gråter ikke mere, hun likesom med ett lytter og overveier: Nei, du ser ikke efter børnene. – Ser jeg ikke efter børnene? Du aper. – Nå. – Er det nogen ting jeg har hjærte for så er det børn. – Ja dine egne, sier Inger, men hvorledes vilde du bli imot mine? Og når jeg tænker på at du skikket mig haren bare snoft for at ødelægge mig så er du ikke andet end fuld av synd. – Jeg? spør Oline. Er det mig du mener? – Ja det er dig jeg mener, svarer Inger og gråter. Du har været det værste utskud imot mig og jeg har ingen god tro om dig. Og desforuten så vilde du bare stjæle al ulden ifra os dersom at du kom hit. Og den ene gjeitosten efter den andre vilde gå til dit folk og ikke til mit. – Du er et kreatur! sa Oline.

Inger gråter og tørker øinene og taler iblandt. Oline vil såvisst ikke trænge sig på, for hun kan være hos han nils, sin søn, som hun hele tiden har været. Men når at nu Inger skal på straf så blir han Isak og de uskyldige små oprådde og Oline kunde gå her og ha et øie med dem. Hun fremstiller det tillokkende, det skulde slet ikke gå så ilde. Du kan nu tænke på det, sier hun.

Inger er slagen. Hun gråter og ryster på hodet og ser ned. Hun går søvngjængeragtig ut i skjåen og steller istand niste til gjesten. – Nei du skal ikke kostværd! sier Oline. – Du skal nu ikke gå matløs over fjældet, sier Inger.

Da Oline er gåt sniker Inger sig ut, ser sig om, lytter. Nei ingen lyd fra stenbruddet. Hun går nærmere og hører børnene, de leker med småstener. Isak har sat sig, han holder spetet mellem knærne og støtter sig på det som en stav. Der sitter han.

Inger sniker sig op i skogkanten. Hun hadde sat et lite kors i jorden et sted, korset ligger nede, men der det har stå er torven lettet op og jorden omrotet. Hun setter sig og soper jorden sammen igjen med henderne. Og der sitter hun.

Hun kom av nysgjærighet for at se hvormeget Oline har rotet i den lille grav, hun blir sittende fordi kreaturerne endnu ikke er hjemkommet tilkvælds. Hun gråter og ryster på hodet og ser ned.

VII

Dagene de går.

Det er et velsignet veir for jorden, med solskin og regnskurer, og avlingen blir derefter. Nybyggerne har nu gjort næsten al slått og får en mængde høi, det kniper hårdt med husrum for altsammen, de stapper ind under berghamrene, ind i stalden, stapper under stuebygningen, rømmer skjåen for alt som i er og stapper også den fuld til taket. Inger arbeider med som en umistelig hjælp og støtte sent og tidlig, Isak nytter hver regnøkt til at få den nye løen under tak og ialfald sørvæggen i fuld stand, så kan alverdens høi stappes dit. Det går dygtig fremover, det skal nok gå!

Den store sorg og tildragelse – javel, den var tilstede, gjærningen var gjort og følgerne måtte komme. Det gode går oftest en sporløs vei, det onde drager altid følger efter sig. Isak tok saken forstandig fra begynnelsen, han sa så meget til sin kone at hvorledes har du fare ad! sa han. – Hertil svarte ikke Inger noget. – Og om en stund talte Isak igjen: Er det så at du har strupt det? – Ja, sa Inger. – Du skulde ikke ha gjort det. – Nei, svarte hun. – Og ikke forstår jeg hvorledes du kunde gjøre det. – Hun var net akkurat som jeg, svarte Inger. – Hvorledes? – I munden. – Isak tænkte længe på det: Jaja, sa han.

Så blev det ikke til mere da med det samme, og eftersom dagene gik nøiagtig like så rolig som før og det desuten var så meget høi at berge og slik usædvanlig stor avling så trådte ugjærningen litt efter litt tilbake i deres tanker. Men den hang over menneskene og stedet hele tiden. De kunde ikke håpe på taushet av Oline, det var for utrygt. Og selv om Oline tidde vilde andre tale, de stumme vidner vilde få mæle, veggene i stuen, trærne omkring den lille grav i skogen; han Os-Anders vilde gjøre hentydninger, Inger selv vilde røbe sig vaken eller sovende. De var forberedt på det værste.

Hvad andet kunde Isak gjøre end ta saken med forstand? Han skjønnte nu hvorfor Inger hver gang hadde villet være alene med fødslen, alene utstå den store angst for fostrets velskapthet, alene møte faren. Tre ganger hadde hun gjentat det. Isak rystet på hodet og syntes synd i hende for hendes vanskjæbne, stakkars Inger. Han hørte om lappens sendelse med haren og han frikjendte hende. Det førte til stor kjærlighet mellom dem, en gal kjærlighet, de koset sig til hverandre i faren, hun var full av rå sødme til ham og han blev gal og umåtelig efter hende, kværnkallen, kubben. Av skotøi så brukte hun komager, men det var intet av lap ved hende, hun var ikke liten og vissen men tværtimot makeløs og stor. Nu om sommeren gik hun barbenet og hadde nakne legger høit opover, og disse nakne legger kunde han ikke få sine øine ifra.

Hun vedblev at synge salmestubber hele sommeren og at lære Eleseus bønner, men hun kom til at hate ukristelig alle lapper og gav ren besked til dem som drog forbi: de kunde være sendt av nogen igjen, de hadde gjerne en hare i skindsækken igjen, de skulde bare gå! – En hare? Hvad for en hare? – Nå, har du ikke hørt hvad han Os-Anders gjorde? – Nei. – Jeg er like sæl om jeg sier det: han kom hit med en hare da jeg gik med barn. – Skulde du ha hørt så galt! Tok du skade? – Det skjeller dig ikke, du skal bare gå! Her har du ørlite at stikke i munden og så skal du gå! – Du skulde ikke ha en læderbot til komagen min? – Nei. Men jeg skal gi dig av en staur dersom at du ikke nu går!

Men en lap han tigger ydmykt, men får han nei så blir han hævngjærrig og truer. Et lappepar med to børn kom forbi nybygget, børnene blev sendt ind i stuen for at tigge, de kom tilbake og mældte at det var ingen i stuen. Familien stod en stund og talte det over på lappisk, så gik manden ind for at se. Han blev borte. Konen gik efter, derpå børnene, de blev alle stående i stuen og småpratet lappisk. Manden stikker hodet ind i kammerset, det var heller ingen der. Stueklokken slår, familien lytter forundret og blir stående.

Inger må ha anet fremmedfolk ved gården, hun kom fort gående nedover lien, da hun ser det er lapper, og lapper som hun ikke engang kjender, så sier hun bent ut: Hvad dokker vil her? Så dokker ikke at her var frit for folk? – Mja, sier manden. – Inger vedblir: Dokker skal gå ut igjen herfra.

Familjen rykker seigt og motvillig ut. Vi blev stående og høre på stueklokken din, sier manden, hun slog så navnkundig pent. – Du skulde ikke ha en brødleiv til os? sier konen. – Hvor er dokker ifra? spør Inger. – Ifra vatnan på andre siden. Vi har gått i hele nat. – Hvor dokker skal hen? – Over fjældet. —

Inger går og stiller istand nisten, da hun kommer ut igjen tigger konen om et luetøi, om en dott uld, om en gjeitostbete, alt har hun bruk for. Inger har ikke tid, Isak og børnene er på slåtmarken. Dokker skal bare gå, sier hun.

Konen slesker: vi så buskapen din opi marken, det var dyr net akkurat som alle stjærner på himlen. – Navnkundig! sa manden også. Du skulde ikke ha et par gamle komager?

Inger lukker døren til huset og går tilbake til sit arbeide i lien. Da ropte manden noget som hun lot som hun ikke hørte og bare gik videre, men hun hørte det godt: Er det så at du kjøper harer?

Det var ikke til at misforstå. Lappen spurte kanskje i god tro, nogen hadde indbildt ham det, han spurte kanskje i ond; men Inger hadde ialfald fått et bud. Skjæbnen varslet ...

Dagene gik. Nybyggerne var sunde mennesker, det som komme skulde fik komme, de gjorde sit arbeide og ventet. De levet tæt hos hverandre som dyr i skogen, de sov og spiste, det lidde så langt at de alt hadde prøvet den nye poteten og den var stor og melrik. Støtet – hvorfor kom ikke støtet? Nu var det sist i august, snart kom september, skulde de spares vinteren over? De levet stadig på vakt, hver kvæld kröp de sammen i hiet lykkelige over at dagen var gått uten at noget hadde hendt. Slik gik tiden til oktober da lensmanden kom med en mand og en væske. Loven skred indad døren.

Efterforskningen tok sin tid, Inger blev forhørt i enrum, hun nægtet intet, graven i skogen blev åpnet og tømt, liket blev sendt til undersøkelse. Og det lille lik, det var pyntet i Eleseus sin dåpskjole og hadde luen med perlerne på.

Isak blev likesom igjen vakt til mæle: Jaja nu er det så galt for os som det kan bli, sa han. Jeg sier endda mit samme at du skulde ikke ha gjort det. – Nei, svarte Inger. – Hvorledes bar du dig ad? – Inger svarte ikke. – Og at du bent kunde få det over dit sind! – Hun var likeens skapt som jeg. Så snudde jeg hende rundt på ansigtet. – Isak rystet på hodet. – Og så blev hun død, fortsatte Inger og begyndte at storgråte. – Isak tidde en stund: Jaja nu er det forsent at gråte, sa han. – Hun hadde brunt hår i nakken, hulket Inger.

Dermed endte det igjen.

Og atter gik dagene. Inger blev ikke sat fast, øvrigheten brukte mildhet mot hende, lensmand Heyerdahl spurte hende ut som han vilde ha spurt et andet menneske ut og sa bare: det er sørgelig at slikt skal hende! Da Inger spurte hvem som hadde mældt hende svarte lensmanden at det var ingen, det var mange, han hadde fått nys om saken fra forskjellige kanter. Hadde hun ikke selv delvis røbet sig til nogen lapper? – Inger: Jo hun hadde fortalt nogen lapper om han Os-Anders som kom til hende med en hare midt på sommeren og gjorde barnet under hendes hjærte haremyndt. Og hadde ikke Oline sendt haren? – Det visste ikke lensmanden. Men korsom var så vilde han ikke engang føre ind i sin protokol slik uvidenhed og overtro. – Mor mi hun fik se en hare da hun gik med mig, sa Inger...

Løen var færdig, det blev et rummelig hus med høistål på begge sider og træskegolv i midten. Skjåen og de andre midlertidige steder blev nu rømmet og høiet bragt ind i løen, kornet blev skåret, tørket på staur og indkjørt, Inger tok gulrot og næpe op. Alt var i hus. Nu kunde alt ha været så godt, det var velstand på nybygget, Isak brøt atter nyland til tælen kom og gjorde kornakeren stor, og det var jordbryter han var; men i november sa Inger: Nu kunde hun ha været halvåret og ha kjendt os alle! – Det er ingen råd med det nu, sa Isak.

Om vinteren trasket Isak kornet på det nye løegolv og Inger var med lange stunder og brukte tusten så godt som han, mens børnene lekte opi høistålene. Det blev stort og lubbent korn. Ut på nyåret blev det fint slædeføre og Isak begyndte at kjøre favnveden til bygden, han hadde faste kjøpere nu og fik sin sommertørkede ved godt betalt. En dag så blev han enig med Inger om at ta den staute oksekalven som var unda Guldhorn og kjøre den ned til madam Geissler tillikemed en gjeitost. Madamen blev henrykt og spurte bare hvad det kostet. – Ingenting, svarte Isak, lensmanden har betalt

det før. – Gud velsigne ham, har han det! sa madam Geissler og blev rørt. Hun sendte med til Eleseus og Sivert både billedbøker og kaker og leker. Da Isak kom hjem og Inger så sakerne vendte hun sig bort og gråt. – Hvad det er? spurte Isak. – Inger svarte: det er ikke noget. Retnu så hadde hun været årsgammel og kunde ha skjönt alt dette! – Jaja, men du vet jo hvorledes at hun var, sa Isak for at trøste hende. Og desforuten så kan det hende at det ikke går så galt. Jeg har fått spurt op hvor han Geissler holder til. – Inger lyttet: Ja kan han hjelpe os? – Det vet jeg ikke. —

Så kjørte Isak kornet til kværnen og fik det malet og kom hjem igjen med mel. Så begyndte han i skogen igjen og hugget næste års favnved. Hans liv gik fra ett arbeide til et andet efter årstiderne, fra jorden til skogen og fra skogen til jorden igjen. Isak hadde nu arbeidet i seks år på nybygget og Inger i fem, alt kunde ha været godt hvis det hadde varet. Det varte ikke. Inger hun slog væven og røktet sine dyr, hun sang også flittig salmer, men Herregud for sang, hun var en klokke uten kolv.

Såsnart det blev fremkommelig i marken blev hun hentet ned i bygden til forhør. Isak måtte være igjen hjemme. Mens han gik her alene foresatte han sig at gjøre turen over til Sverige og opsøke Geissler, den snille lensmand vilde kanskje endda engang vise sin venlighet mot folkene på Sellanrå. Men da Inger kom tilbake hadde hun alt spurt sig for og fått litt rede på dommen: egentlig var det livsstraf, paragraf 1, men. Se, hun hadde reist sig her midt i rettens helligdom og bare tilstått; de to bygdens vidner hadde set medlidende på hende og sorenskriveren hadde spurt hende pent ut; men hun blev allikevel den underlegne blandt lovens lyse hoder. De høie herrer jurister er så flinke, de kan paragrafer, de har lært dem utenad og husker dem, så lyse hoder er de. Og de er heller ikke uten privat forstand, ikke engang uten hjærte. Inger kunde ikke klage på retten: hun nævnte ikke haren, men da hun under tårer bekjendte at hun ikke hadde villet sit vanskapte barn så ondt som at late det leve, så nikket sorenskriveren sagte og alvorlig. Men, sa han, du er jo selv haremyndt og har fått det bra i livet? – Ja Gudskelov! svarte Inger bare. Og hun fik intet sagt om sin barndoms og ungdoms dulgte lidelser.

Men sorenskriveren måtte vel allikevel ha skjönt et og andet, han var selv med klumpfot og hadde aldrig kunnet danse. Dommen – nei det vet jeg ikke, sa han. Egentlig er det livsstraf, men. Og jeg vet ikke om vi får det ned i graderne, anden grad eller tredje grad, 15 til 12 år, 12 til 9 år. Det sitter nogen mænd og humaniserer straffeloven, de blir ikke færdige. Men vi får håpe det bedste, sa han.

Inger kom tilbake i sløv ro, det hadde været unødvendig at arrestere hende. Et par måneder gik, så en kvæld Isak kom hjem fra fiskevandet hadde lensmanden og hans nye stævnevidne været på Sellanrå. Inger var snil og glad til Isak og skrytte av ham skjönt han ikke hadde fått stort fisk.

Hvad det var jeg skulde sagt, har her været fremmede? spurte han. – Fremmede? Hvad du spør for? – Jeg ser nye fotefar her utenfor. De har gått i støvler. – Her har ikke været andre fremmede end som lensmanden og en til. – Nå. Hvad de vilde? – Det skjønner du vel. – Kom de efter dig? – Nei kom de efter mig! Det var bare dommen. Og det skal jeg si dig, Isak, vorherre han var nådig, det blev ikke det som jeg frygtet for. – Nå, sa Isak spændt, så blev det kanskje ikke så lang tid? – Nei bare nogen år. – Hvormange år? – Jaja du vil nok synes det er mange år, men jeg takker Gud for livet!

Inger nævnte ikke tallet. Senere på kvælden spurte Isak hvad tid de kom efter hende, men det visste hun ikke eller vilde hun ikke opgi. Hun var nu atter tankefuld av sig og talte om at hun forstod ikke hvorledes alt skulde gå, men de fik vel få Oline hit, og Isak visste heller ingen anden råd. Hvor blev forresten Oline av? Hun kom ikke iår som hun pleiet. Var det hendes mening at bli borte for godt efter at hun hadde stelt alt avlage for dem? De gjorde onnen, men Oline kom ikke. Skulde hun kanskje hentes! Hun kom nok rækende, istret, udyret.

Endelig en dag så kom hun. Maken til menneske, det var som om intet var foregått mellem hende og ægteparret, hun bandt endog på et par randede hoser til Eleseus, sa hun. – Jeg skulde nu se hvorledes at dokker hadde det på denne siden av fjældet, sa hun. – Det viste sig at hun hadde sine klær og ting liggende igjen i en sæk i skogen og var forberedt på at være.

Om kvælden tok Inger sin mand avsides og sa: Var det så at du vilde prøve at finde han Geissler? Nu er det mellem onnerne. – Ja, svarte Isak, efterdi at Oline er her så går jeg imorgen tidlig. – Inger

var taknemmelig herfor. Og du skal ta med dig alle skillingerne som at du eier og har, sa hun. – Nå, kan ikke du gjemme dem? – Nei.

Inger gjorde stor niste istand straks og Isak vaknet alt om natten og stelte sig færdig. Inger fulgte ham ut på dørhellen og gråt ikke og klaget ikke, men hun sa: Det er nu så at de kan komme efter mig hvad dag somhelst. – Vet du noget? – Nei vet jeg noget! Og det blir nu vel ikke for som først, men. Dersom at du nu bare fandt han Geissler og fik en og anden god råd!

Hvad skulde Geissler kunne gjøre nu? Intet. Men Isak gik.

Men jo, Inger hadde vel visst noget, hun hadde kanskje også sørget for at få bud på Oline. Da Isak kom hjem fra Sverige var Inger blit hentet. Oline var igjen hos de to børn.

Det var et tungt budskap for Isak at bli møtt med og han spurte med høi røst: Er hun reist? – Ja, svarte Oline. – Hvad dag var det? – Dagen efter at du for. – Isak skjønnte nu at Inger atter hadde villet ha ham bort og være alene med avgjørelsen, derfor hadde hun også bedt ham om at ta med alle pengene. Å, Inger selv kunde gjerne ha hat nogen små skillinger til den store reise!

Men nu var det så at smågutterne de blev straks optat av den lille gule grisungen som Isak hadde med hjem. Det var nu forresten også det eneste han hadde med sig: hans adresse på Geissler var blit forældet, Geissler var ikke lenger i Sverige, men var vendt tilbake til norge, han var i Trondhjem. Men grisungen hadde Isak båret på armen fra Sverige og git den mælk av en flaske og sovet med den på brystet på fjældet; han hadde villet glæde Inger med den, nu lekte Eleseus og Sivert med den og hadde stor spas. Dette adspredte Isak litt. Dertil kom at Oline kunde hilse fra lensmanden at nu hadde staten endelig indgått på salget av Sellanrå, og Isak skulde bare komme ned på lensmandens kontor og betale. Dette var en god tidende og rykket Isak bort fra hans værste nedtrykthet. Skjønt han alt var træt og utgått tog han ny niste i sækken og gav sig avgårde til bygden straks. Han hadde vel et lite håp om at række Inger endda.

Det glapp, Inger var reist på 8 år. Isak blev tom og mørk og hørte bare et og andet ord av det lensmanden sa: at det var bedrøvelig at slikt skulde ske. Han håpet at det blev Inger en lærepenge, så hun omvendte sig og blev et bedre menneske og ikke dræpte sine børn!

Lensmand Heyerdahl var blit gift ifjor. Hans kone vilde ikke være mor og skulde ingen børn ha, tak. Hun hadde heller ingen.

Endelig kan jeg avslutte saken Sellanrå, sa lensmanden. Det kongelige departement har gått ind på salget nogenlunde efter mit forslag. – Nå, sa Isak. – Det har tat tid, men jeg har den tilfredsstillelse at mit arbeide ikke har været forgjæves. Det som jeg skrev er gått igjennem næsten til punkt og prikke. – Til punkt og prikke, sa Isak og nikket. – Her er skjøtet. Du kan få det tinglæst på første ting. – Ja, nikket Isak. Hvad har jeg at betale? – Ti daler årlig. Ja her har departementet gjort en liten forandring: ti istedetfor fem daler året. Jeg vet ikke hvorledes du tar det? – Dersom at jeg bare klarer det, sa Isak. – Og i ti år. – Isak så forskræmt op. – Ja departementet vil ikke på anden måte, sa lensmanden. Og det er heller ingen betaling for så stor eiendom, dyrket og oppbygget som den nu står der.

Isak hadde de ti daler for iår, han hadde fått dem for favnved og for gjeitosten som Inger hadde sparet ihop. Han betalte. Så hadde han litt til rest.

Det er virkelig et held for dig at ikke departementet har fått nys om din kones adfærd, sa lensmanden. Ellers vilde det kanskje ha fått en anden kjøper. – Nå, sa Isak og spurte: og så er hun nu reist for godt på 8 år? – Ja det kan ikke omgjøres, retfærdigheten måtte ha sin gang. Hendes dom er forresten mildere end mild. Nu er det ett for dig at gjøre: du må hugge op klart skjel mellem dig og staten. Hug rub og stub, i ret linje efter de mærker jeg har utpekt og ført ind i min protokol. Veden blir din. Jeg skal komme og se på det senere.

Isak vandret hjem.

VIII

Årene går fort? Ja for den som ældet er.

Isak hadde ikke alderen og avkræftelsen, for ham blev årene lange. Han arbeidet på sin gård og lot sit jærnskjæg vokse som det vilde.

Nu og da avbrøtes ensformigheten i ødemarken ved en lap som gik forbi eller en hændelse med et eller andet dyr i buskapen, så blev alt som før igjen. Engang så kom mange karer gående, de hvilte på Sellanrå og spiste og fik mælk, de spurte Isak og Oline ut om stien over fjældet, de skulde gå op telegraflinje, sa de. En anden gang så kom Geissler – ingen mindre end Geissler. Han kom sandelig fri og frels spaserende op fra bygden og hadde med sig to mand med mineredskaper og hakke og spade.

Den Geissler! Han var den samme som før, uforandret, han hilste goddag, talte med børnene, gik ind i stuen og kom ut igjen, så jordet over, åpnet dører til fjøs og høihus og kikket ind. Utmærket! sa han. Isak, har du de småstenene endda? – Småstenene? spurte Isak. – Be små tunge stenene som gutten din lekte med da jeg var her engang?

Stenene de var kommet ut i skjåen og lå som vægt på hver sin musefælde og nu blev de hentet frem. Lensmanden og de to mænd undersøkte dem og talte om dem, slog litt på dem, veiet dem i hånden. Blåkobber! sa de. – Kan du være med opi fjældet og vise os hvor du har fundet dem? sa lensmanden.

Det bar tilfjælds med allesammen og det var ikke langt til findestedet, men de vandret allikevel i fjældet et par dager og søkte efter metalårer og skøt skud. De kom ned til gården med to poser tunge av småsten.

Isak hadde nu fåt talt med Geissler om hele sin stilling, om gårdkjøpet som var blit på et hundrede daler i stedet for femti. – Ja det spiller ingen rolle, sa Geissler letvindt. Du har kanskje værdier for tusener her opi fjældet dit. – Nå, sa Isak. – Men du skal få tinglæst skjøtet så fort som råd er. – Ja. – Så ikke staten begynner at krangle med dig, forstår du. – Isak forstod. Men det værste er med ho Inger, sa han. – Ja, sa Geissler og grundet usædvanlig længe for ham at være. Saken kunde kanskje optakes igjen. Når alt kom for en dag vilde hun vel få litt nedsættelse i straffen. Men vi kunde kanskje søke om benådning og opnå omtrent det samme med det. – Nå, mener dokker det. – Men benådning kan vi ikke søke om endda. Det må gå nogen tid. Hvad jeg skulde sagt: du har været hos min familie både med slagt og gjeitost, hvad skylder jeg? – Nei lensmanden har betalt så meget før. – Jeg? – Og været os så meget til hjelp. – Nei, sa Geissler kort og la op nogen dalersedler. Tak det der! sa han.

Det var mand som ikke vilde ha noget gratis, og penger lot det til at ligge nok av igjen i lommeboken, så tyk var den. Gud vet om det virkelig var så rikt med ham.

Men hun skriver at hun har det bra, sa Isak som bare tænkte på sit. – Nå, din kone? – Ja. Og siden at hun fik den lille piken – hun har fåt en stor og velskapt pike. – Det er utmärket! – Ja og siden så hjælper de hende allesammen og er snille, sier hun.

Geissler sa: Nu sender jeg disse småstenene til nogen bergkyndige og får vite hvad som bor i dem. Er det ordentlig med kobber så får du mange penger. – Nå, sa Isak. Og hvad tid tror dokker at vi kan søke om benådning? – Om nogen tid. Jeg skal skrive for dig. Jeg kommer igjen senere. Hvad var det du sa, har din kone alt fåt et barn siden hun reiste? – Ja. – Så har de transporteret hende frugtsommelig herfra. Det hadde de ikke lov til. – Nå. – Det er en grund mere til at slippe hende ut om en tid. – Det måtte ha været så vel! sa Isak taknemmelig.

Isak kjendte ikke til at myndighetene alt hadde måttet forfatte mange og lange skrivelser frem og tilbake om den frugtsommelige kone. De hadde i sin tid undlatt at arrestere hende på hjemstedet av to grunde: de manglet arresthus til hende i bygden og de vilde være milde. Følgen blev uberegnelig. Senere da Inger skulde hentes hadde ingen spurt om hendes tilstand og hun selv hadde intet sagt. Kanske hadde hun også tiet med vilje for at ha et barn i sin nærhet i de onde år: når hun opførte sig

godt vilde hun vel få se det nu og da. Kanske hadde hun bare været sløv og gåt likegyldig med på at bli leidd hjemmefra trods sin tilstand ...

Isak arbeidet og strævet, han grøftet og brøt på sin indmark, han hugget skjel mellem sig og staten, veden blev atter et års favnved. Men da han ikke længer hadde Inger at gjøre sig grom for så slet han mere av vane end av velbehag. Der hadde han nu også ved to ting forsømt at få skjøtet tinglæst fordi det ikke lå ham på hjerte, endelig nu i høst hadde han hat tiltak til at få det gjort. Det var ikke som det skulde være med ham. Tålsom og sindig – javisst var han det, men han var tålsom og sindig fordi han hadde fått helde på. Han fandt frem skind fordi det skulde gjøres, gjeitskind, kalvskind, han la dem i elven og røtte dem, la dem i bark, gjorde dem færdige til fottøi. Han tok av om vinteren, allerede ved første træsking tok han av, sit såkorn for næste vår for at ha det gjort, det var bedst at ha det gjort, han var ordensmand. Men det var blit gråt og ensomt for ham, åja Herregud, ugift mand igjen og alt ihop.

Hvad glæde var det for ham nu at sitte om søndagen i sin stue, vasket og i pen rød skjorte, når han ikke hadde nogen at være pen for mere! Søndagene var de længste av alle dager, de fordømte ham til lediggang og traurige tanker, han måtte bare drive om på jordet og se på alt som skulde været gjort. Hver gang hadde han smågutterne med, alltid en av dem på armen. Det var trøisomt at høre på deres prat og svare på deres spørsmål.

Gamle Oline hadde han fordi han ikke hadde nogen anden. Oline var i grunden slet ikke så gal at ha, hun kardet og spandt og bandt hoser og votter og ystet gjeitost hun også; men hun hadde ingen lykkelig hånd og hun arbeidet uten kjærlighet, intet av det hun tok sine hender i tilhørte hende. Der hadde nu Isak engang i Ingers tid kjøpt en såre pen dåse hos handelsmanden, den hadde plass på hylden, var av krus og hadde et hundehode på loket, egentlig var det vel et slags røktobaksdåse, Oline tok loket av og slap det i gulvet. Inger hadde efterlatt sig nogen avlæggere av fuchsia i en kasse, de stod under glas, Oline tok glassene av og trykket dem hårdt og ondt på igjen – dagen efter var alle avlæggerne døde. Det har vel ikke været så let for Isak at se på dette, han satte kanskje op en mine, og da det ikke var noget bløtt eller svaneagtig ved ham så var det kanskje en farlig mine. Oline var seig og melet, hun mukket: Kunde jeg for det! – Ja, sa Isak, det vet jeg ikke, men du kunde ha latt det være. – Jeg skal ikke røre blomsterne hendes mere, sa Oline da. Men nu var de døde.

Og hvad kom lapperne så ofte indom Sellanrå for nu mere end før? Os-Anders, hvad ærend hadde han her, kunde han ikke bare gå forbi? Han kom to ganger over fjældet på en sommer og Os-Anders hadde jo ingen ren at se til, men levet av at tigge og være hos andre lapper. Når han kom til nybygget slap Oline alt sit arbeide og begyndte at sladre med ham om folk fra bygden, når han gik igjen hadde han sækken tung av mangt og meget. Isak tidde sindig i to år.

Så skulde Oline ha nye sko igjen og da tidde han ikke længer. Det var om høsten og Oline slet sko hver dag i stedet for at gå i komager eller trætøfler. Isak sa: Det er fint veir om dagen. Hm! – Slik begyndte han. – Ja, sa Oline. – Var det ikke så, Eleseus, at du fik det til ti gjeitoster på hylden imorges? spurte Isak. – Jo, svarte Eleseus. – Nu er det ikke mere end som ni. —

Eleseus talte over igjen og husket sig om i sit lille hode og sa: Ja og så den som at han Os-Anders fik. Så blir det ti.

Taushet rundt i stuen. Lille Sivert skulde jo også tælle og gjentok brorns ord: Så blir det ti.

Taushet rundt igjen. Da måtte Oline endelig forklare sig: ja han fik en ørliten ost, jeg trodde ikke det skulde gjøre noget. Men børnene er ikke store før at de viser hvad som bor i dem. Og at jeg kan skjønne eller utregne hvem det er de slægter på! For det er nu ikke på dig, Isak, det vet jeg.

En hentydning som Isak måtte avvise: børnene er bra nok. Men kan du si mig hvad det er for velgjærninger han Os-Anders har gjort mig og mine? – Velgjærninger? sier Oline. – Ja? – Han Os-Anders? sier hun. – Ja? Siden at jeg skylder ham gjeitoster? – Oline har fått tid på sig og gir følgende svar: Nei Gud bevare mig for dig, Isak! Er det jeg som har begyndt med han Os-Anders? Dersom at jeg så meget som tok han på tungen så lat mig aldrig komme levende av flækken!

Brillant. Isak må gi sig som så mangan gang før.

Oline gav sig ikke: Og er det så at jeg skal gå snøft barfotet her imot vinteren og ikke eie det Gud har skapt til sko på føtterne så skal du late meg vite det. Jeg ordet om sko for både tre og fire uker siden, men jeg ser ikke tegn til dem, og her går jeg som jeg gikk. – Isak spurte: Hva det er som mangler trøtflerne dine siden du ikke bruker dem? – Hva som mangler dem? spør Oline overrumplet. – Ja det må jeg spørre om? – Trøtflerne? – Ja? – Du nevner ikke at jeg karder og spinder og stiller dyrene og holder barnene flidd, det nevner du ikke. Og korsom er så gikk vel heller ikke konen din som er på straff – hun gikk vel heller ikke barfotet i sneen. – Nei hun gikk i trøtfler, sa Isak. Og når at hun skulde til kirke eller til ordentlig folk så gikk hun i komager, sa han. – Jaja, svarte Oline, hun var nå så meget grommere! – Ja det var hun. Og når at hun gikk i komagerne om sommeren så hadde hun bare klinke klare senegræs i dem. Men du – du bruker hoser i skoene hele året rundt.

Oline sa: Hva som det angår så får jeg vel trøtflerne utslitt. Jeg trodde ikke det hastet med at slite ut ens ærend så gode trøtfler. – Hun talte sagte og melet, men hun halvlykket øinene og var god og snedig: Ho Inger, sa hun, byttingen som vi kaldte hende, hun gikk nå blandt mine barn og lærte både det ene og det andre i alle de år. Nå har vi takken. Når datter min i Bergen går med hatt så er det kanskje det ho Inger gjør sørover også, at hun er reist til Trondhjem for at kjøpe seg en hatt, hehe.

Isak steg opp og vilde gå ut. Men nå hadde Oline åpnet for sitt hjerte, for sin skat av sorthet, ja hun utstrålet mørke og tilstod at ingen av hendes døtre var oprevet i ansiktet som et ildsprutende rovdyr, kan jeg gjerne si, men derfor fikk de nå være bra nok. Det var ikke alle som kunde ha håndlag til å drøpe barn. – Nå varer du dig! ropte Isak, og for å gjøre seg soleklart forstått la han til: Dit fans kvindfolk!

Men Oline varet seg ikke, nei hehe! sa Oline og så til Himmels og antydte at det i grunden var et misbruk av haremndthet at gå med det slik som visse folk. Det kunde nå være måte på!

Isak var vel glad til at han endelig slap ut av huset. Og hva annet hadde han å gjøre end å skaffe Oline sko? En jordbryter i skogen, han var ikke engang litt gudernes like og kunde legge armene over kors og si til sitt tyende: Gå! En husholderske så uundværlig, hun var i sikkerhet hva hun så sa og gjorde.

Nætterne er kjølige og med fuldmåne, myrene stivner til så de til nød bærer en mann, om dagen tiner solen dem opp igjen og gjør dem ufremkommelige. Isak gikk til bygden en kjølig natt for å bestille sko til Oline. Han har med seg to geitoster til madam Geissler.

Midtveis til bygden har nå den neste nybygger nedsatt seg. Han var vel en mann med middel siden han hadde hatt bygningsfolk fra bygden til å tømme hus for seg og dertil leiehjelp til å pløie opp en lapp sandmyr til potet; han gjorde lite eller intet selv. Manden var Brede Olsen, lensmandskar og stævnevidne, en mann at ta til når doktoren skulde hentes eller når prestefruen skulde ha slaget sin gris. Han var endnu ikke tredive år, men hadde fire barn å forsørge, omfremt konen som også var barn godt nok. Å Bredes middel var vel ikke så stor, det kastet ikke ordenlig av seg å være pot og pande og fare omkring på panting; nå vilde han prøve jordbruk. Han hadde lånt i banken til sitt hus i marken. Hans sted hette Breidablik, det var lensmand Heyerdahls frue som hadde gitt ham dette herlige navn til stedet.

Isak haster forbi nybygget og gir seg ikke tid til å gå indom, men det er alt fuldt av barn i glasvinduet så tidlig på morgningen det er. Isak skynder seg fordi han agter å komme tilbake så langt som hit på neste natføre. Det er meget en mann i ødemarken skal tenke ut og få til å høve på bedste måte. Han har det ikke netop så overhending travlt med arbeide just nå, men han har hugsott for smågutterne som er igjen hjemme hos Oline.

Mens han nå går mindes han sin første vandring her. Tiden er lakkert, de to siste årene har vært lange; meget har vært godt på Sellanrå og noget har vært ondt, åja Herregud! Nå var det altså blitt en ny rydning i marken, Isak kjendte seg godt igjen her, det var et av de venlige steder som han selv hadde undersøkt på sin vandring, men derpå gikk forbi. Her var nærmere bygden, javel, men skogen var ikke så god; her var flate, men myr; jorden var lett å bryte, men vanskelig å grøfte. Den gode Brede hadde nok ikke aker om han snudde myr! Og hva var meningen, vilde ikke Brede sette opp

et skur i enden av høihuset til redskaper og kjøredoninger? Isak la merke til at en kjærre stod midt ute på gården, under åpen himmel.

Han utretter sit ærend hos skomakeren, og madam Geissler hun er nu reist herfra, så han sælger sine gjeitoster til handelsmanden. Så går han hjemover om kvælden. Det fryser mere og mere på så det er let at gå, men Isaks gang er tung. Gud vet hvad tid Geissler nu kom igjen siden konen var reist, kanskje kom han aldrig igjen. Inger var borte, tiden gik.

Han går ikke indom Bredes nu på tilbakeveien heller, nei han gjør en bue utenom Breidablik og kommer sig forbi. Han vil ikke tale med folk, han vil bare gå. Endda står kjærren til Brede der, skal tro om den blir stående? tænker han. Nå, enhver har sit! Nu har jo han selv – Isak selv – både kjærre og skur til den, men han er ikke derfor bedre faren: hans hjem er bare halvt, det var engang helt, nu er det halvt.

Da han høit på dag er kommet så langt frem at han ser sit hjem borti lien lysner hans sind skjønt han er træt og utgått efter et par døgn's vandring: husene står, røk stiger op fra takpipen, begge smågutterne er ute, såsnart de ser ham kommer de imot ham. Han går ind, i stuen sitter to lapper, Oline reiser sig overrasket op fra krakken og sier: Hvad – er du alt der! Hun koker kaffe på komfyren. Kaffe? Kaffe!

Isak har nok mærket det før: når Os-Anders eller andre lapper har været her så koker Oline kaffe i Ingers lille kjel i lang tid bakefter. Hun gjør det når Isak er i skogen eller på marken, og når han kommer uforvarende på hende og ser det så tier han. Men han vet at han er blit en gjeitost eller en dott uld fattigere for hver gang. Derfor er det bra gjort av Isak at han ikke tar Oline mellem fingrene og klemmer hende istykker for hendes nederdrægtighet. I det hele tat prøver sandelig Isak at bli et bedre og bedre menneske, hvad han nu mener med det, enten han gjør det for husfredens skyld eller han håper at Gud snarere vil gi ham Inger igjen derved. Han har hang til grublisering og overtro, selv den bondefulhet han har er troskyldig. Her først på høsten viste det sig at torvtaket på hans stald begyndte at sige ned på hesten, da tygget Isak et par ganger i sit jærnskjæg, men derpå smilte han som en mand som forstod en spøk og stivet taket op igjen med spærrer. Ikke et ondt ord undslap ham. Et andet træk: skjåen som han hadde alt sit matforråd i var reist på bare høie stenføtter på noverne. Nu kom det småfugl ind i skjåen gjennom de store gap i muren og flakset rundt derinde og fandt ikke ut igjen. Oline klaget over at titingen hakket i matvarerne og labbet på spekekjøttet og gjorde det som værre var på det. Isak sa: Det er nu galt at småfuglene skal komme ind og ikke finde veien ut igjen! Og midt i en travl tid brøt han sten og la gapene i muren igjen.

Gud vet hvad han mente med det, om han håpet at få Inger igjen med det første når han opførte sig så godt.

IX

Årene går.

Det kom atter en ingeniør med formand og to arbeidskarer til Sellanrå og de skulde atter gå op telegraflinje over fjældet. Som de nu skred frem vilde linjen bli liggende litt ovenfor husene, en ben vei vilde bli hugget i skogen, det skadet ikke, det gjorde stedet mindre øde, verden slap ind og lyste.

Ingeniøren sa: dette stedet blir nu midtpunktet mellom to dalfører, du vil kanskje bli tilbydd opsynet med linjen til begge kanter. – Nå, sa Isak. – Du vil få en fem og tyve daler om året. – nå, sa Isak, men hvad har jeg at gjøre for det? – Holde ledningen istand, reparere tråden når den slites av, rydde bort busker som vokser op i linjen. Du får en liten pen maskine på væggen som viser dig når du skal ut. Og da må du kaste alt du har i henderne og gå.

Isak tænkte på det: Jeg kunde påta mig arbeidet om vinteren, sa han. – Hele året, sa ingeniøren, hele året naturligvis, sommer som vinter. – Isak erklærte: Vår og sommer og høst har jeg jordarbeide og får ikke tid til andet.

Da måtte ingeniøren se på ham en god stund før han gjorde følgende forbausede spørsmål: Kan du tjene mere med det? – Tjene? sa Isak. – Om du tjener mere på jordarbeide de dagene du kunde være på linjeopsyn? – Ja det vet jeg ikke, svarte Isak. Det er nu så at det er jorden jeg er her for. Jeg har mange mennesker og endda flere dyr at holde liv i. Vi lever av jorden. – Jaja, jeg kan by posten til en anden, sa ingeniøren.

Denne trusel syntes sandelig bare at lette Isak og han vilde vel nødig gjøre den høie herre imot, han forklarte sig: det er nu så at jeg har hest og fem kjyr omfremt oksen. Så har jeg tyve sauer og seksten gjeiter. Dyrene de gir os mat og uld og skind, de må ha foder. – Ja det er klart, sa ingeniøren kort. – Jaja. Og nu sier jeg ikke mere end at hvorledes skulde jeg skaffe foder til dem når at jeg måtte bort i onnetider og gå efter telegrafen? – Ingeniøren sa: vi taler slet ikke mere om det. Manden her nedenfor skal få opsynet, Brede Olsen, han tar det nok gjerne. – Ingeniøren vendte sig til sine folk med et par ord: lat os komme videre, gutter!

Nu skjønte vel Oline på tonen at Isak hadde været stiv og urimelig, det måtte kunne komme hende tilgode: Hvad det var du sa, Isak: seksten gjeiter? Det er nu ikke mere end som femten, sa hun. – Isak så på hende. Og Oline så på ham igjen, midt i ansigtet. – Er det ikke seksten gjeiter? spurte han. – Nei, sa hun og så hjælpeløst på de fremmede over hans urimelighet. – Nå, sa Isak sagte. Han fik fat i noget av sit skjæg med tænderne og begyndte at bite i det.

Ingeniøren og hans folk gik.

Hvis det nu hadde været Isak om at gjøre at vise sig misfornøiet til Oline og kanskje lemlæste hende så hadde han godt høve, å et himmelsk høve, de var igjen alene i stuen, smågutterne var fulgt efter de fremmede og var blit borte. Isak stod der midt på gulvet og Oline sat ved kokeovnen. Isak kremtet et par ganger for at late forstå at han ikke var langt fra at tale. Han tidde. Det var hans sjælsstyrke. Hadde han ikke rede på sine egne gjeiter som på sine ti fingrer, var konen gal! Skulde nogen bli borte av dyrene i fjøset som han omgikkes personlig og snakket daglig med, gjeiterne som var seksten i tal! Så hadde vel Oline borttusket den ene gjeiten igår da konen på Breidablik var her og så sig om. Hm! sa Isak og var på yterste nippet til at si mere. Hvad hadde Oline gjort? Det var kanskje ikke likefrem mord, men det var ikke langt unda. Han kunde tale i dødelig alvor om den sekstende gjeiten.

I al evighet kunde ikke Isak stå der på gulvet og tie. Han sa: Hm. Nå, det er ikke mere end som femten gjeiter nu? – Nei, svarte Oline mildt. Ja du kan nu selv tælle dem, jeg får det ikke til mere end som femten.

Nu, i dette øieblik kunde han gjøre det: strække ut henderne og forandre Oline betydelig av figur bare med et godt grep. Det kunde han. Han gjorde det ikke, men han uttalte kjækt idet han gik

til døren: Jeg sier ikke mere just nu! Dermed gik han ut som om det næste gang ikke skulde mangle på ordentlige ord fra hans side.

Eleseus! ropte han.

Hvor var Eleseus, hvor var begge barnene blit av? Farn hadde et spørsmål til dem, de var store gutter nu, de hadde øinene med sig. Han fandt dem under løegulvet, de var krøpet inderst ind og var usynlige, de forrødte sig ved en ængstelig hvisken. Så kom de frem som to syndere.

Saken var at Eleseus hadde fundet en stub farveblyant etter ingeniøren og da han vilde løpe efter med den var de skrævende voksne karer alt et godt stykke oppe i skogen, Eleseus stanset. Den tanke opstod i ham at han kanskje kunde beholde blyanten – tænk, om han kunde det! Han fik med sig lille Sivert så han ikke skulde være rent alene mand om det og de krøp begge to ind under løegulvet med byttet. Å den blyantstubben – en mærkelighet i deres liv, et under! De fandt spåner og skrev dem ut med tegn, og blyanten viste rødt med den ene enden og blått med den andre; gutterne skiftet til at bruke den. Da farn kaldte så nødvendig og høit hvisket Eleseus: de fremmede er vel kommet tilbake efter blyanten! Glæden var borte med ett, blev sopt ut av deres sind, og deres små hjerter begyndte at slå og regjere hårdt. Brødrene krøp frem; Eleseus holdt blyanten frem i armlængde ut imot farn at her var den og de hadde ikke gjort den istykker, men gid de aldrig hadde set den for sine øine. —

De så ingen ingeniør. Deres hjerter stilnet igjen, de følte en guds lykke i sig efter spændingen.

Det var en kone her igår, sa farn. – Ja? – Konen her nedenfor. Så dokker da hun gik igjen? – ja? – Hadde hun en gjeit med sig? – Nei, sa smågutterne. En gjeit? – Hadde hun ikke en gjeit med sig da hun gik hjem igjen? – Nei. Hvad for en gjeit?

Isak grundet og grundet. Om kvælden da buskapen kom hjem fra marken talte han gjeiterne først en gang: det var seksten. Han talte dem engang til, talte dem fem ganger – det var seksten gjeiter. Ingen var borte.

Isak pustet lettet. Hvorledes var dette at forstå? Oline, kreaturet, hadde vel ikke kunnet tælle til seksten. Han sa til hende i en ærgerlig tone: Hvad du farer og våser med, det er jo seksten gjeiter? – Er det seksten gjeiter? spurte hun uskyldig. – Ja. – Nå. Jaja. – Jo du er så meget til regnemester at. – Oline svarte hertil stille og forurettet: Når at alle gjeiterne er her så har gudskelov ikke ho Oline ætt op nogen av dem. Det er jeg glad for på hendes vegne!

Hun forvildet ham med dette puss og fik ham til at slå sig til ro. Han talte ikke buskapen mere, det faldt ham således ikke ind at tælle sauene. Naturligvis var ikke Oline så værst, hun holdt et slags hus for ham og stelte hans dyr, hun var bare så dum at hun skadet sig selv og ikke ham. Lat hende gå der og leve, hun var ikke mere værdt. Men det var gråt og glædesløst at være Isak i et slikt liv.

Årene var gått. Nu var det grodd græs på stuetaket, ja endog løetaket som var flere år yngre stod grønt. Skogens indfødte markmusen var for længe siden kommet i skjåen. Det svirret av meiser og anden småfugl på nybygget, her var orre opi lien, ja her var kommet skjur og kråke. Men det forunderligste skete siste sommer at det kom måse op fra kysten, kom mange mil op fra kysten og satte sig på dette jorde i ødemarken. Så kjendt var nybygget blit blandt al skapningen! Og hvad tror vi at Eleseus og lille Sivert fik for tanker da de så måserne? Å det var fremmede fugler yterst langt ifra, det var ikke mange av dem, men det var seks stykker, hvite, akkurat ens, de gik tilfots på marken fra og til, stundom bet de i græsset. – Far, hvad er de kommet hit for? spurte smågutterne. – Fordi de venter uveir i havet, svarte farn. – Å det var dunkelt og rart med de måserne!

Og megen anden nyttig og god lærdom gav Isak sine børn. De var så gamle nu at de skulde ha været på skole, men skolen lå mange mil ned i bygden og var ikke at nå. Isak hadde selv lært gutterne abc om søndagene, men for nogen slags høiere undervisning lå heller ikke han, lå heller ikke denne fødte jordbryter nei; Katekisme og Bibelhistorie hvilte derfor rolig på hylden hos gjeitosten. Isak måtte mene at boklig uvidenhet var til en viss grad mennesket en kraft, slik lot han barnene vokse op. De var begge to hans glæde og velsignelse, Isak måtte ofte mindes da de var små og deres mor hadde nægtet ham at løfte dem fordi han hadde kvæ på henderne. Ho, kvæ, det reneste i livet! Tjære og gjeitmælk og for eksempel marv – sundt og fortreffelig det også; men kvæ, furukvæ – ti stille!

Ja der gik da børnene i et paradys av skitt og vankundighet; men de var pene børn når de en sjælden gang fik vasket sig, og lille Sivert han var likefrem en kjærnekar, men Eleseus han var finere og dypere. – Ja men hvorledes kan måserne vite at det blir uveir? spurte han. – De er veirsyke, sa farn. Men desforuten så er det ingen mere veirsyk end fluen, sa han, hvorledes det nu kan ha sig med hende, om at hun får gift eller blir svimmel eller ikke. Men slå aldrig efter fluen, for så blir hun bare værre, sa han. Husk på det, gutter! Klæggen han er av et andet slag, han dør selv. Bedst som det er så kommer klæggen en dag om sommeren og bedst som det er så er han like så snoft borte igjen. – Hvor blir han av? spurte Eleseus. – Hvor han blir av? Fettet størkner i han så han blir liggende!

Hver dag fremover mere lærdom: når de hoppet ned fra høie stener skulde de holde tungen godt ind i munden og ikke få den mellem tænderne. Når de blev større og skulde ha god lugt på sig til kirke skulde de gnide sig med litt reinfant som vokste opi lien. Farn var fuld av visdom. Han lærte børnene om stener og om flint, at den hvite stenen var hårdere end som den grå; men da han fandt flint måtte han også finde en kote som han kokte i lut og gjorde knusk av. Så slog han ild til dem. Han lærte dem om månen at når de kunde gripe ind i den med venstre hånd så var den voksende, og når de kunde gripe ind i den med høire hånd så var den fældende – husk på det, gutter! En sjælden gang drev Isak det for vidt og blev sælsom: engang kom han med en uttalelse som gik ut på at det var vanskeligere for en kamel at komme i himlen end for et menneske at træ i et nåløie. En anden gang da han underviste om englenes glans sa han at de hadde spikret stjærner under skohælene i stedet for hæljærn. God og trohjærtig lære som høvde til nybygget, skolelæreren nede i bygden vilde smile av den, Isaks børn næret passe stærkt sit drømmeliv med den. De blev oplært og tildannet for deres egen snævre verden, hvad kunde være bedre? Om høsten i slagtingen var gutterne meget nysgjærrige og meget rædde og tunge av sind for dyrene som skulde dø. Der måtte nu Isak holde med en hånd og stikke med den andre, og Oline hun rørte i blodet. Gammelbukken blev leidd frem, vis og skjægget, smågutterne stod på hjørnet og kikket. – det er en svinagtig kold vind iår, sa Eleseus og snudde sig bort og tørket øinene. Lille Sivert han gråt mere ugenert og kunde ikke bare sig, men ropte: Nei stakkars gammelbukken! Da bukken var stukket kom Isak frem til sine små og gav dem følgende lære: Dokker skal aldrig stå og si stakkars og ynke et slagtoffer. For så blir det bare seiglivet. Husk på det!

Slik var årene gåt, og nu begyndte det at bli vår engang til.

Inger hadde skrevet igjen at hun hadde det bra og lærte meget i anstalten. Hendes lille pike var stor og hette Leopoldine efter den dag hun var født, den 15de november. Hun kunde alle ting og hadde geni for hækling og søm, ja det var utmærket pent, det være sig på tøy eller stramei.

Det mærkelige ved dette siste brev var at Inger selv hadde bokstaveret og skrevet det. Isak var ikke likere kar, han måtte få brevet læst hos handelsmanden nede i bygden; men da han hadde fåt det ind i sit hode sat det også der, han kom hjem og kunde det utenad.

Nu satte han sig med stor høitidelighet ved bordenden, bredte brevet ut og læste det for smågutterne. Oline kunde også gjerne se at han læste flytende skrift, men ellers henvendte han ikke et ord til hende. Da han var færdig sa han: der kan dokker høre, Eleseus og Sivert, det er mor dokkers som selv har skrevet dette brev og har lært så meget av alt slag. Og den ørpitterlille søster dokkers hun kan mere end som vi allesammen. Husk på det! – Børnene sat og undret sig stille. – Ja det er gromt! sa Oline.

Hvad mente hun? Drog hun Ingers sandfærdighet i tvil? Eller hadde hun mistanke til Isaks læsning? Det var ikke godt at utgrunde Olines sande mening når hun sat med sit sagtmodige ansigt og sa tvetydigheter. Isak besluttet ikke at ænse hende.

Og når at nu mor dokkers kommer hjem så skal dokker også lære at skrive, sa han til smågutterne.

Oline flyttet på nogen klær som hang til tørk ved ovnen, flyttet på en gryte, flyttet på klærne igjen og gav sig i det hele tat noget at gjøre. Hun tænkte hele tiden. – Når at det blir så gromt her i skogen så kunde du ha kjøpt med dig en mark kaffe til huset, sa hun til Isak. – _Kaffe? sa Isak. Det undslap ham. – Oline svarte rolig tilbake: Til denne tid har jeg kjøpt ørlite av min egen middel, men.

Kaffe som var en drøm og et æventyr for Isak, en regnbue! Oline apet naturligvis, han blev ikke sindt på hende; men endelig kom den sentenkte mand til at huske på Olines tuskhandel med lapperne og han sa arg: Ja jeg skal kjøpe kaffe til dig! Var det en mark du nævnte? Du skulde ha nævnt et pund. Det skal såvisst ikke mankere! – Du gjør ikke at ape, Isak. Han nils bror min har kaffe, her nede hos han Brede på Breidablik har de kaffe. – Ja for de har ikke mælk, eier ikke mælk. – Hvad det nu kan være med det. Men du som vet så meget og kan læse skrift net akkurat som en simle hun rænder – du vet vel at kaffe det er det i hvermands hus. – Kreatur! sa Isak.

Da satte Oline sig ned på krakken og vilde ingenlunde tie: og hvad som angår ho Inger, sa hun – dersom at jeg tør nævne så stort et ord. – Du kan si just det du vil. Jeg estimerer dig ikke. – Hun kommer hjem og har lært alt. Så har hun vel perler og fjær på hatten? – Ja det har hun vel. – Jaja, sa Oline, hun kan nu takke mig ørlite for al den storheten hun er kommen til. – _Dig?_ spurte Isak. Det undslap ham. – Oline svarte ydmyg: Eftersom at jeg var et ringe redskap til at få hende bort.

Det kunde ikke Isak si noget til, alle hans ord stoppet op, han sat og stirret. Hørte han ret? Oline så ut som om hun ikke hadde sagt nogen ting. Nei i en ordstrid blev Isak borte.

Han drev ut og var mørk i hu. Oline, dette dyr som næret sig av ondskap og blev fet – å det var vel galt av ham at han ikke hadde slått hende ihjel alt det første året! Tænkte han og brasket sig for sig selv. Det skulde han ha været kar for, tænkte han videre. Kar – han? Ingen kunde være frygteligere.

Og nu følger et løierlig optrin: han går i fjøset og tæller gjeiterne. De står der med sine kid og er fuldtallige. Han tæller kjiyrene, grisen, fjorten høner, to kalver. Der har jeg nær glemt sauene! sier han høit til sig selv, han tæller sauene og han later som om han er spændt på om de er der alle. Isak vet meget godt at en sau er borte, han har visst det længe, hvorfor da spille fremmed for det? Saken er: Oline hadde jo i sin tid forvildet ham og løiet ifra sig en gjeit skjønt alle gjeiterne var tilstede, han hadde tat svært på vei dengang, men hadde ikke hat noget igjen for det. Han hadde aldrig noget igjen for at kjække med Oline. Da han skulde slagte i høst blev han straks var at en lamsau manglet, men han hadde ikke mands mot og hjerte til at fordre regnskap for den med det samme. Han fik det heller ikke senere.

Men idag er han morsk, er Isak morsk, Oline har gjort ham gal. Han tæller sauene op igjen, sætter pekefingeren på hver sau og tæller høit – Oline kan gjerne høre det hvis hun står utenfor. Og han sier med høi røst mange usle ting om Oline: at hun bruker en fuldstændig ny måte at fodre sau på således at en blir snoft borte, en lamsau; hun er en yderliggående tyvemær, forstod hun det! Å Oline kunde gjerne stå utenfor og få sig en ordentlig rædsel i livet!

Han skræver ut fra fjøset, går i stalden og tæller hesten, derfra agter han sig ind – agter han sig ind i sit hus og uttale sig. Han går så fort at buserullen står som en ophidset buserul ut fra hans ryg. Men Oline hun har kanskje mærket et og andet fra glasvinduet, hun kommer sagte og sikker ut på dørhellen, hun har kjørler i henderne og skal i fjøset.

Hvor har du gjort av lamsauen med de flate ørene? spør han. – Lamsauen? spør hun. – Og hadde hun været her så hadde hun hat to lam nu, hvor har du gjort av dem? Hun hadde altid to lam. På den måten har du hat bort fra mig tre sauliv, forstår du det!

Oline er aldeles overvældet, aldeles tilintetgjort av beskyldningen, hun vagger med hodet og benene synes at smelte under hende, så hun kanskje er nødt til at falde og slå sig. Hendes hode politiserer hele tiden, hendes snarrådighet har altid gagnet hende, alltid bragt hende bytte, den måtte ikke svigte hende nu heller.

Jeg stjæler gjeit og jeg stjæler sau, sier hun stille. Jeg undres på hvad jeg gjør med dem? Jeg æter dem op. – Ja sjøl vet du hvad du gjør. – Nå. Så skulde jeg ikke ha evig nok mat og suvel her i dit brød, Isak, jeg skulde være nødt til at stjæle atåt? Men det skal jeg si på din bak at det har jeg ikke hat fornøden i alle disse år. – Ja hvor har du da gjort av sauen? Har han Os-Anders fått hende? – Han Os-Anders! Oline må bent sette ned kjørlerne og lægge henderne sammen: dersom at jeg var så fri for synd! Hvad det er for en sau med lam du snakker om? Er det den ene gjeiten som har flate ører? – Kreatur! sier Isak og vil gå. – Er du ikke et mirakels, Isak! Her har du fuldt op av alt

slag og en himlens stjernehær av dyr i fjøset, men du har ikke nok! Kan jeg vite hvad for en sau og hvad for to lam du kræver mig for? Du skulde takke Gud for hans miskundhet i tusen ledd. Nu er det bare denne sommeren og et stykke ut på vinteren så lammer sauerne igjen og du får tre ganger så mange som du nu har!

Å den Oline!

Isak gik bort murrende som en bjørn. For en tosk jeg var som ikke tynte hende den første dag! Tænkte han og injurierte kraftig sig selv; for en idiot, for en hestskit jeg var! Men det er ikke forsent endda, bare vent, lat hende gå i fjøset! Det er ikke rådelig at gjøre noget med hende i kvæld, men imorgen så er det rådelig. Tre sauliv borte! Kaffe! sa hun.

X

Dagen efter skulde bringe en meget stor oplevelse: det kom fremmede til nybygget, Geissler kom. Det var ikke sommer på myrene endda, men Geissler så ikke på føret, han kom tilfots, i rike skaftstøvler med bred lakeret krave; gule hansker hadde han på og var fin; en mand fra bygden bar hans tøy.

Han kom nu egentlig for at kjøpe en fjældstrækning av Isak, en kobbermine, og hvad pris skulde de sette den i? Men forresten så kunde han hilse fra Inger – flink kone, avholdt; han kom fra Trondhjem og hadde talt med hende. Isak, du har arbeidet meget her! – Åja. Så dokker har talt med ho Inger? – Hvad er det derborte? Du har sat op kværn, du maler dit eget mel? Utmærket. Og du har brutt meget jord siden jeg var her. – Og det stod så bra til? – Ja det står godt til. Nå med din kone? Jo nu skal du høre! Lat os gå ind i kammerset. – Nei – Der er ikke så flidd! sier Oline av flere grunde avværgende.

De gik ind i kammerset og lukket døren, Oline stod igjen i stuen og fik intet høre.

Lensmand Geissler satte sig, klasket sig en kraftig gang på knærne og sat inde med Isaks skjæbne. Du har vel ikke solgt det kobberfjældet dit? spurte han. – Nei. – Godt. Jeg kjøper det. Jo jeg har talt med Inger og flere end hende. Hun blir visst fri med det første, det er hos kongen nu. – Hos kongen! – Hos kongen. Jeg gik til din kone, ingen vanskelighet for mig at slippe ind naturligvis, vi talte sammen en lang stund: nå, Inger, det går jo godt, rigtig godt? – Ja det er ikke at klage. – Længes du hjem? – Ja jeg kan ikke si andet. – Du skal snart komme hjem, sa jeg. Og det kan jeg fortælle dig, Isak, hun er en flink kone, ingen tårer, tværtimot, hun både smilte og lo – munden hendes er forresten opereret og gjensydd. Adjø, sa jeg til hende, du skal ikke bli længe her nu, du har mit ord!

Jeg gik til direktøren, det skulde jo bare mangle at han ikke vilde ha tat imot mig. De har en kone her som bør ut og hjem igjen, sa jeg, Inger Sellanrå. – Inger? sa han, ja hun er et bra menneske, jeg var tilfreds vi kunde ha hende i tyve år til, sa han. – Det blir det ikke noget av med, sa jeg, hun har været her forlænge alt. – Forlænge? sa han, kjender de saken? – Jeg kjender saken tilbunds, jeg var hendes lensmand. – Værsgod sit! sa han da – det skulde også mangle! – Jo vi steller så godt vi kan med Inger, sa direktøren, og med hendes lille pike, sa han. Så, konen er fra deres kanter? Vi har hjulpet hende til at få sin egen symaskine, hun er blit mestersvend på værkstedet og vi har lært hende op i adskillig, hun har lært ordentlig væving, ordentlig husflid, farving, tilskjæring. Har hun været forlænge her, sier de? – Jeg visste nok hvad jeg skulde svare, men jeg vilde vente med det, jeg sa bare: Ja hendes sak er ilde behandlet, den må takes op igjen; nu efter revisionen av straffeloven vilde hun kanskje ha blit helt frikjendt. Hun fik en hare sendt da hun gik med barnet. – En hare? spurte direktøren. – En hare, sa jeg. Og barnet blev haremyndt. – Direktøren smilte og sa: Nå således. Det er altså efter deres mening ikke tat nok hensyn til dette moment? – Nei, sa jeg, dette moment er slet ikke nævnt. – Nå det er vel heller ikke så farlig? – Det blev farlig nok for hende. – Tror de at en hare kan gjøre undergjærninger? spurte han. – Jeg svarte: Hvorvidt en hare kan gjøre undergjærninger eller ikke vil jeg ikke underholde mig med hr. Direktøren om. Spørsmålet er hvad synet av haren under de omstændigheter kan ha hat for virkning på en haremyndt kone, på ofret. – Det tænkte han en stund på: Jaja, sa han, men her på anstalten har vi jo bare med at motta de domfældte, vi reviderer ikke dommen. Efter dommen har ikke Inger været her forlænge.

Nu begyndte jeg på det som skulde sies: det er begått feil ved indlæggelsen av Inger Sellanrå. – Feil? – For det første skulde hun ikke ha været transporteret i den tilstand hun var i. – Direktøren så visst på mig: Nei det er så, sa han. Imidlertid er ikke det vor sak her ved fængslet. – for det andet, sa jeg, skulde hun ikke ha gått her i to måneder på fuld straf før hendes tilstand var blit åpenbar for myndighetene her ved fængslet. – Det traf godt, direktøren tidde længe: har de fuldmagt til at handle på konens vegne? spurte han. – Ja, sa jeg. – Som sagt, vi er tilfreds med Inger her og behandler hende derefter, pratet direktøren, og han regnet atter op alt de hadde lært hende, ja de hadde lært

hende at skrive også, sa han. Og den lille datteren hadde de sat pent bort til nogen, og så videre. – Jeg forklarte hvad for omstændigheter det var i Ingers hjem: to små der og, leiet hjelp til at fli og stelle dem, og så videre. Jeg har en fremstilling fra manden hendes, sa jeg, den kan vedlægges enten saken blir gjenoptat eller konen skal søkes benådet. – Lat mig få den fremstillingen, sa direktøren. – Jeg skal bringe den imorgen i besøktiden, svarte jeg.

Isak sat og hørte på, det var gripende, et æventyr fra fremmed land. Han fulgte Geisslers mund med slaveøine.

Geissler fortalte videre: Jeg gik hjem i hotellet og skrev en fremstilling, jeg gjorde saken til min og undertegnet Isak Sellanrå. Men du skal bare ikke tro at jeg skrev et ord om at de hadde gjort noget galt ved fængslet. Nævnte det ikke. Dagen efter bragte jeg dokumentet. – Værsgod sit! sa direktøren straks. Han læste min fremstilling og nikket nu og da, tilslut sa han: Utmærket. Det egner sig ikke til at gjenopta saken på, men. – Jo ved en tillægsfremstilling som jeg også har, sa jeg og det traf igjen rigtig godt. Direktøren skyndte sig at si: Jeg har overveiet saken siden igår og finder god grund til at indgi ansøgning for Inger. – Som i tilfælde hr. Direktøren vil støtte? spurte jeg. – Jeg vil anbefale den, anbefale den varmt. – Da bukket jeg og sa: Så er benådningen sikker. Jeg takker på et ulykkelig menneskes og et forlatt hjemms vegne. – Jeg tror ikke vi bryr os om at indhente flere erklæringer fra hendes hjembygd, sa direktøren, de kjender hende jo? – Jeg skjønnte nok hvorfor det så at si skulde gå i stilhet og jeg svarte: erklæringer hjemmefra vilde bare sinke saken.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.